

HOME PLACE

SEPTEMBER 1939

Keegi oli raadio kinni keeranud, ning kuigi toas oli palju rahvast, valitses siin täielik vaikus – Polly mitte ainult ei tundnud, vaid lausa kuulis, kuidas tal süda sees taob. Kõik olid sõnatud, keegi ei liigutanud ennast, selline oligi siis lõpp seni kestnud rahule ...

Vanaisa Brig oli esimene, kes toolilt tõusis. Polly jälgis, kuidas ta ikka veel vaikselt toas end aeglaselt jalule ajas, ühe väriseva käega tooli seljatoest kinni hoidis ja teisega üle oma uduste silmade tõmbas. Seejärel sammus ta toa teise otsa ja suudles mõlemat vanemat poega, Polly isa Hugh'd ja onu Edwardit. Polly arvas, et küllap suudleb ta ka onu Rupe'i, aga seda ei juhtunud. Tüdruk polnud kunagi varem näinud vanaisa mõnda teist meest suudlemas – aga eks see suudlus oli vist rohkem nagu vabandus kui midagi muud, käis tal mõte läbi pea. See oli kui andekspalumine kõige selle eest, mida nad eelmises sõjas olid pidanud läbi elama ning mis nüüd oli justkui unustatud, mõtles tüdruk endamisi.

Polly pilgu eest ei jäänud miski varjule. Ta nägi, kuidas onu Edward isale otsa vaadates silma pilgutab, kuidas isa näole tekkis tõmbelus, mis andis märku sellest, et talle meenus midagi, millest ta õieti mõeldagi ei suutnud. Ta nägi, kuidas vanaema Duchy tikksirge seljaga istus ja üksisilmi onu Rupertit vaatas, silmis kummaline sünge viha. Loomulikult ei vihanud ta oma *poega*, ta lihtsalt kartis, et nüüd kistakse ka see poeg sõtta. Vanaema

on ju nii vanamoodne – arvab, et meeste kohus ongi lahingusse minna ja surra; tegelikult ei saa ta asjadest üldse aru. Polly mõistis aga kõike.

Kohalolijad hakkasid toolides nihelema, tasasel häälel omavahel rääkima, mõni süütas sigareti, lastele aga anti korraldus minna välja mängima. See, mida kõige rohkem kardeti, oligi nüüd tõeks saanud, ent kogu perekond käitus üsna endiselt – nii oleksid nad käitunud ka juhul, kui seda poleks juhtunud. Nii tegid nad alati, kui elu võttis halva pöörde. Aasta tagasi, kui räägiti auväärsest rahust, oli kõik olnud hoopis teisiti, ent tookord ei suutnud Polly eriti palju tähele panna, sest niipea kui üleüldine hämming ja rõõmulaine temani kandusid, langes ta põrandale otsekuu kuulist tabatu. Polly minestas. „Su nägu muutus lubivalgeks, silmad ei näinud enam midagi, ning siis langesid sa põrandale. Tead, see oli kohutavalt huvitav,” oli onutütar Clary pärast öelnud. Clary oli sellest kirjutanud isegi oma „Kogemuste raamatus”, mida ta pidas nagu päevikut, et hiljem kirjanikuna sealt ainet ammutada. Nüüd tundis Polly endal Clary pilku, ning kui nad teineteisele otsa vaatasid, noogutas Polly korraks peaga, andes nii mõista, et parem on kiiremas korras välja minna – aga samal hetkel hakkas huilgama vahelduva kõrgusega sireen, mispeale onupoeg Teddy hüüatas: „Ja ongi õhuhäire! Pagana pihta! Nii ruttu!” ja korraga olid kõik jalul, Brig jagas korraldusi võtta gaasimaskid ja koguneda suurde saali, et sealt üheskoos varjendisse minna. Duchy tõttas seda teenijaile edasi ütlema, Polly ema Sybil ja tädi Villy teatasid aga, et nemad peavad kiirustama Pear Tree Cottage'isse, et kaasa võtta Wills ja Roly, ning tädi Rach selgitas, et peab kiiremas korras jõudma Mill Farmi, et aidata matroonil evakueeritud beebidega toime tulla – peaaegu mitte keegi ei teinud seda, mida Brig oli käskinud teha.

„Kui sa tahad ka oma kirjutamisasjad ühes võtta, siis võin mina sinu maski võtta,” ütles Polly, püüdes magamistoast leida neid pappkarpe, milles olid gaasimaskid. „Pagan küll! Kuhu me need ometi panime?” Otsimine oli täies hoos, kui taas hakkas kostma sireen, ent see ei huilanud enam üles-alla, vaid oli hoopis ühtlane ulg. „Õhuhäire on lõppenud!” hüüdis keegi suurest saalist.

„Ilmselt oli see siis valehäire,” lausus Teddy pettunult.

„Noh, aga kui me oleksime selles neetud vastikus varjendis olnud, poleks me ju nagunii näinud, mis väljas juhtub,” ütles Neville. „Ja

kindlasti olete te juba kuulnud, et täiskasvanud kasutavad sõda ära selleks, et inimesi mitte randa lasta; ning minu arvates on selline asi ikka kohutavalt ülekohtune – ma pole veel elu jooksul millestki taolisest kuulnud.”

„Ära ole rumal, Neville!” sõnas Lydia järsult. „Sõja ajal ei käi keegi rannas.”

Polly tundis, et iga hetk võib tekkida suurem tüli – vaatamata sellele, et oli pühapäev, pealegi veel mõnus septembrihommik, mil McAlpine'i lõkkest levis kuivanud puulehtede põlemise lõhna ja tundus, et elu läheb endistviisi edasi. Lapsed saadeti välja, et elutuppa jäänud täiskasvanud saaksid seal omavahel rääkida, ning loomulikult tundsid end solvatuna kõik need, kes tahtsid, et ka neid täiskasvanuks peetaks. „Ja oleks siis veel nii, et iga kord, kui meie oleme koos nendega, teevad nad ohjeldamatult nalja, mille üle saaks nõrkemiseni naerda,” targutas Neville suures saalis lastesalga ees. Enne veel, kui keegi jõudis teda toetada või hukka mõista, avanes elutoa uks – onu Rupert pistis pea välja ja ütles: „Need, kes ei suutnud maski üles leida, *lähevad* jalamaid oma tuppa ja *otsivad* selle nüüd üles, ning tulevikus peavad teie maskid olema seal, kus hoitakse püsse. Kähku-kähku!”

„Mulle tõesti ei meeldi, et mind lapseks peetakse,” tunnistas Louise Norale, kui nad kahekesi mäest alla Mill Farmi poole sammusid. „Seal nad nüüd istuvad, teevad tundide kaupa mingisuguseid plaane, milles meie oleme vaid etturid. Meile peaks jääma vähemalt võimalus oma seisukohtadega välja tulla enne, kui nende otsustest on saanud *faits accomplis**.”

„Kõige targem on nendega kõiges nõustuda, siis aga talitada nii, nagu ise õigeks pead,” vastas Nora, millest Louise järeldas, et võib teha, mida ise tahad.

„Mida sina tegema hakkad, kui meie kokkamisõpingud kord läbi saavad?”

---

* Tehtud tegu (pr). Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

„Ma ei lähegi *sinna* kooli enam tagasi. Hakkan hoopis kohe medõeks õppima.”

„Kuule, ära nii küll tee! Jää ikka vähemalt lihavõttepühadenigi. Siis võime mõlemad sealt ära tulla. Ma ei kujuta üldse ette, mida ma seal ilma sinuta peale hakkan. Pealegi võin kihla vedada, et seitsmeteist-aastaseid medõdedeks ei võeta.”

„Mind võetakse küll,” kinnitas Nora. „Ja sina saad seal koolis kenasti hakkama. Ega sul ju koduigatsust enam peale ei tulegi. Kõige hullem on ammu möödas. Sul lihtsalt ei vea sellega, et oled minust aasta noorem – mis tähendab ju, et pead veel ootama, enne kui saad midagi kasulikku teha. Aga tulevikus oled sa kindlasti must hoopis parem kokk ...”

„Minust parem,” parandas Louise teda viivitamatult.

„Olgu siis pealegi „minust parem”, ning see iseenesest on juba midagi väga kasulikku. Kokana saaksid sa isegi abiteenistuses koha leida.”

Jah, aga selline elu oleks ju äärmiselt ebahuvitav, mõtiskles Louise. Tegelikult ei *tahtnudki* ta midagi kasulikku teha. Ta tahtis vaid suurepäraseks näitlejaks saada, ning nüüdseks oli täiesti selge, et Nora arvates on see kergemeelne soov. Suvevaheajal olid nad kord tõsiselt ... no mitte just tülli läinud, pigem oli see ikka midagi tulise mõttevahetuse taolist, ja ometi oli Louise muutunud oma unistustest rääkides väga ettevaatlikuks. „Näitlejannad ei ole *vajalikud*,” oli Nora tookord öelnud, siis veel lisanud, et kui sõda ei peaks tulema, polegi ju sellel, mida Louise tegema hakkab, erilist tähtsust. Ning seepeale oli Louise välja pahvatanud küsimuse nunnade kasulikkuse kohta (oli ju Nora suurim soov olnud saada nunnaks, ent eelmisel aastal oli ta lubanud unistusest loobuda – lootuses, et selline ohverdamine aitab sõja puhkemist ära hoida; nüüd aga oli medõdesid lihtsalt väga vaja). Nora oli seepeale vastanud, et kuna Louise ei saa üldse aru palve tähtsusest, siis pole ka mõtet rääkida inimestest, kes kogu oma elu on pühendanud palvetamisele. Asi oli aga selles, et Louise'i ei huvitanudki, kas maailm vajab näitlejannasid või mitte, ta lihtsalt väga tahtis näitlejannaks saada; Noraga neist asjust rääkides selgus aga, et tema moraal on palju madalam, ning see muutis tüdrukute püüdluste kõrvutamise keerukaks. Igasuguse enese kohta käiva kriitika kõrvaldas Nora juba eos sellega, et hakkas rääkima oma kõige suurematest ja ebaseeldivamatest puudustest. „Ma ju tean, et minu suur

probleem on upsakus,” oli tal kombeks öelda. Või siis: „Isegi kui ma ükskord peaksingi noviitsiks saama, veab mind alt mu eneseimetlus.” Mida jäi kellelgi teisel selle peale öelda? Pealegi ei tahtnud Louise üldse iseennast nii põhjalikult tunda nagu Nora.

„Kui sa tõesti arvad, et oled selline, siis kuidas saad sa üldse niisugusena edasi elada?” oli ta tookord nende tüli või tulise mõttevahetuse lõpus küsinud.

„Aga mis mul muud üle jääb. Vähemalt tean ma täpselt, mille kallal pean enesega vaeva nägema. Ja siin me nüüd oleme. Ma olen täiesti kindel, et sügaval südames tead ka sina, Louise, nagu enamik inimesi, millised on sinu vead. Sellest peaksidki sa alustama.”

Püüdes ikka veel selgeks teha, kui tähtis on näitekunst, tuletas Louise Norale meelde selliseid suurkujusid nagu Shakespeare, Tšehhov ja Bach. (Bachist rääkis ta küll vaid sellepärast, et teadis helilooja sügavast usklikkusest.) „Ega sa ometi arva, et oled selline nagu *nemad!*” Seepeale polnud Louise’il enam midagi kosta. Kuigi salajas lootis ta muidugi, et temast saab vähemalt sama suur näitleja nagu Bernhardt* või Garrick** (viimasega võrdles ta end sellepärast, et oli alati ihanud mängida meeste osi). Vaidlus – nagu ka kõik teised taolised, millesse ta juhtus sattuma – ei viinud välja mitte kuhugi; jonnakalt jäi Louise alati oma tahtmise juurde, Nora aga oli üha kindlamalt veendunud, et tal oleks targem oma plaanidest loobuda.

Nutt kurgus, jäi tal üle vaid hüüatada: „Alati sa arvustad mind!”

„Sama teed ju sinagi,” ei jäänud Nora vastust võlgu. „Inimesed vaagivad alati teiste inimeste väärtusi. Ma pole kaugeltki kindel, kas see on nende üle otsustamine; pigem ikka nii, et neid võrreldakse mingite kehtivate väärtuste taustal. Pealegi hindan ma sel moel iseennast kogu aeg,” oli ta veel lisanud.

„Ja loomulikult saad sa enesele alati meeldiva vastuse.”

„*Loomulikult mitte!*” Eituse ilmsüütu sära vaigistas Louise’i. Ning muidugi, vaadates sõbranna tihedaid puhmas kulme ja õrnu, ent ikkagi märgatavaid karvaudemeid ülahuulel, mõtles ta, et küll on hea, et ta ise

---

* Sarah Bernhardt 1844–1923, prantsuse näitlejanna.

** David Garrick 1717–1779, inglise näitleja, draamakirjanik ja teatrijuht.

ei näe välja selline nagu Nora – eks seegi oli ju teise üle otsustamine. „Minu arvates oled sina palju parem inimene kui mina,” lausus viimaks Louise, jättes aga ütleмата, et eelistab siiski olla selline, nagu ta ise on.

„Muidugi võiksin ma kusagil kokana töötada,” ütles ta, kui nad Mill Farmi juures sissesõiduteele pöörasid – alles kaks päeva tagasi olid nad mõlemad veel siin elanud. Reede hommikul oli aga otsustatud, et kõik hakkavad elama hoopis selles Brigi poolt ehitatud üpris suures majas, kus kaks väiksemat majakest oli kokku ehitatud ja mis oli saanud nime sealses viljapuuaias kasvava väga vana pirnipuu järgi – Pear Tree Cottage. Kokku oli seal küll kaheksa magamistuba, ent kui sisse olid kolinud Villy ja Sybil (nädalalõppudel söitsid kohale ka Edward ja Hugh) ning külla saabus (nagu igal aastal) Jessica Castle koos Raymondiga (kes küll praegu oli Londonis, et sealt autoga ära tuua preili Milliment ja leedi Rydal), siis selgus, et ruumi jätkub veel vaid Lydiale, Neville’ile ja pisikestele – Willsile ja Rolandile.

Pear Tree Cottage’isse kolimine oli võtnud terve päeva, ning samal ajal kolisid kõik vanemad lapsed koos oma asjadega Home Place’i, kus olid end juba mugavalt sisse seadnud Rupert ja Zoë, vanatädid ja Rachel. Laupäeva hommikul sai Mill Farmist Beebide Hotell: sinna majutati kaksikümme viis pisikest, kuusteist õeõpilast, matroon ja õde Crouchback. Nad sõidutati kohale kahes bussis, millest ühte juhtis Tonbridge ja teise roolis istus Racheli sõber Sid. Medõed pidid aga magama seinatenniseväljakul, mis nüüd oli varustatud ka kolme välikempsu ja ühe tõrksalt töötava dušiga. Matroon ja õde Crouchback olid kogu aeg Mill Farmis beebide juures ning valvekordade graafiku alusel aitasid neid öösiti õeõpilased. Laupäeva pärastlõunal, oli Nora välja pakkunud, valmistab ta koos Louise’iga õdedele õhtusöögi, ning tädi Rachel oli selle eest väga tänulik – oli ta ju ise juba koidikul üles tõusnud ning lõunaajaks puruväsinud sellest, et püüdis seinatenniseväljakut muuta kohaks, kus inimesed mitte ainult ei maga, vaid saavad oma isiklike asjade keskel end koduselt tunda. Kokkamine osutus aga üpriski keeruliseks, kuna kõik kööginõud olid juba Mill Farmist Pear Tree Cottage’isse viidud, ent Beebide Hotelli varustus polnud ikka veel kohale jõudnud – selle pidi kohale toimetama Cazalet’de firma veoauto, mis oli aga teelt eksinud ja jõudis pärale alles kell üheksa õhtul.

Niisiis pidid tüdrukud õhtusöögi valmistama Pear Tree Cottage's ning Villy aitas neil selle autoga kohale toimetada. Ega polnudki nii lihtne süüa teha Emily üleoleva ja kontrolliva pilgu all, sest koka arvates ei suutnud ju leedid ja nende järglased muna keeta isegi mitte siis, kui surm neid ähvardas; talle ei meeldinud sugugi, et ta pidi nüüd neile kogu aeg näitama, kus miski asub – ning seda kahel põhjusel, esiteks ei teadnud ta selles segaduses enam isegi, kus kõik vajalikud asjad on, ning teiseks oli talle muidugi vastukarva, et tüdrukud kasutavad tema asju. Louise sai väga hästi aru, kui taktitundeliselt käitus Nora, kes ei pööranud pisiasjadele mingit tähelepanu. Nad küpsetasid kaks hästi suurt pannitait hakkliha-kartulipüreevormi ja Louise tegi veel tõelisi Bathi rosinakukleid, sest oli neid äsja valmistama õppinud, pealegi tulid need tal imehästi välja. Õhtusöök meeldis kõigile väga; isegi matroon oli neid kiitnud, öeldes, et nad on tüdrukud, kelle peale võib alati kindel olla.

Niipea kui nad majale lähemale jõudsid, oli kuulda beebide nuttu. Nora arvas, et küllap segas pisikesi õhuhäire, mis ei lasknud hommikust und välja magada, sest kohe hakati ju ette valmistama nende viimist Brigi ehitatud varjendisse. „Aga no seda, kuidas öed jõuavad öiste õhuhäirete ajal kõigepealt seinatenniseväljakult siia ja siis veel varjendisse, ei kujuta ma küll üldse ette,“ lisas ta veel. Louise aga kujutles elavalt, kuidas öise taeva pimedusest kukuvad pommid, ning see ajas hirmu-judinad peale. Kas sakslased on tõesti selleks *võimelised*? Tõenäoliselt mitte, mõtles ta, aga ei lausunud sõnagi, sest ega ta ei tahtnudki seda mõtet lõpuni mõelda.

Matroon ja tädi Rach olid parajasti köögis. Tädi Rach võttis teekastidest välja sinna pakitud kööginõusid. Matroon aga istus laua taga ja koostas ostunimekirju.

Üks õeõpilane mõõtis tohutu suurest Cow&Gate'i beebipiimapulbri plekkpurgist välja pisikestele mõeldud portsjoneid, teine aga steriliseeris lutipudeleid, mis olid kahe kastruliga tulele pandud. Kriisiolukorrale vaatamata valitses köögis hea meeleolu.

„Tuleb hakkama saada ka sellistes tingimustes,“ lausus matroon. Tema nägu õhetas ja Louise'i arvates meenutas see veidi kuninganna Victoriat mõnel retkel vabasse loodusse: samasugused küllaltki pungis helesinised silmad, väike nokka meenutav nina; lisaks ilmestasid matrooni

pirnikujulist nägu paksud põsed, mis meenutasid lillepoti külgi, kus praokeste asemel olid pisikeste veresoonekeste võrgustikud. Kehalt oli matroon aga hoopis nagu kuninganna Mary – selline korraliku polstriga Edwardi ajastu naine. Seljas kandis ta pikkade varrukatega tumesinist saržkleiti, mille juurde kuulusid nii krudisevast riidest valge põll kui ka tanu, mille küljes tärgeldatud rätik.

„Tulime teile appi lantši valmistama,” teatas Nora.

„Olge te õnnistatud, kullakesed,” vastas tädi Rachel. „Sahvris on üht-teist, aga ma pole jõudnud seda üle vaadata. Arvan, et leiate seal sinki, ja Billy tõi siia ka lehtsalatit.”

„Seal on isegi kuivatatud ploome – öde pani need juba eile õhtul likku,” lisas matroon. „Küll on tore, et mu tüdrukud saavad nüüd ploome süüa, sest viigimarjasiirupi kasutamine kõhu korrashoidmiseks on ikka väga kallis.”

„Aga ploome peab ju veel hautama,” ütles Nora. „Ei tea, kas need jõuavad enne lantši ära jahtuda.”

„Paraku pole siin midagi valida,” lausus matroon, kinnitas klõpsatusega oma täitesulepea põlle rinnataskusse ja tõusis püsti.

Louise lubas, et hakkab ploome hautama.

„Aga ärge te pudeleid küll veel tulelt ära võtke. Mitte ei usu, et need on seal juba kakskümmend minutit olnud. Preili Cazalet, kuidas me ilma selliste väikeste abilisteta siin üldse hakkama saaksime? Ja preili Cazalet, ärge te seda nüüd küll tehke, saate veel songa!” Rachel jättiski katse nihutada teekasti nii, et see ette ei jääks, ja nad võtsid asja ette koos Noraga. Nüüd aga oli kuulda juba mitmete beebide nuttu.

„Härra Hitler on meie tavapärase elu tublisti häirinud. Kui nii edasi läheb, pean ma ise talle raadioteate saatma. Hommikusel ajal õhürünnaku korraldamine on ikka täiesti naeruväärne. Aga seal see on – *meeste* mõtlemine!” lisas ta. „Ma lähen ja uurin, ega öde ei taha midagi mu ostunimekirjadele lisada – täna on ju pühapäev, eks ole? Poed ei olegi lahti. Nojah, parem hilja kui mitte kunagi,” lausus ta toast välja purjetades ja peaaegu kokku põrgates õeõpilasega, kellel oli kummagi käe otsas auravate mähkmetega pang. „Susan, ole ometi ettevaatlik! Ja mähkmeid tuleb ikka väljas leotada, vastasel korral ei suuda keegi siin lõunat süüa.”

„Jah, matroon.” Kõik õeõpilased kandsid lühikeste käistega lilla-valgetriibulisi puuvillaseid kleite ja musti sukki.

„Kullake, ole hea ja katsu üles leida Sid – nõus?” ütles tädi Rachel. „Me peame enne seda, kui õed sööma tulevad, köögist välja saama nii palju teekaste kui vähegi võimalik. Sid peaks olema teisel korrusel, ta kinnitab akendele pimenduskatteid.”

Pimenduskindel tuli kinnitada kõigi kolme maja akende ette ja ka kõrvalhoonete akendele, kus elati, ning muidugi seinatenniseväljaku kohal oleva katuse akendele; Brig oli sellega tegelnud juba mõned päevad, ning tema juhendamisel meisterdasid Sid ja Willy puust liiste, mille külge tuli naeltega kinnitada pimenduskindel. Sybil, Jessica ja Duchy – kolm naist, kellel oli õmblusmasin – vuristasid kokku kardinaid, mida kasutada nendel akendel, kuhu liiste polnud pandud; ehitaja Sampson oli laenuks andnud pika redeli, millelt aednikupois ulatus üle värvima seinatenniseväljaku katust – ent ei läinud just palju aega, enne kui Billy sealt alla kukkus, prantsatades tohutu suurde veemahutisse, ning vaatamata sellele, et pois murdis käeluu ja kaotas kaks esihammast, arvas McAlpine, et eks see nii pidigi minema ... Lisaks seinatenniseväljaku katusele oli Sampsonil kästud tegelda nõnda paljude asjadega, et laupäevaks, mil Beebide Hotelli personal pidi sisse kolima, polnud töö veel kaugeltki valmis. Appi kutsuti Teddy, Christopher ja Simon, keda juhendas tellingute ülespanemisel üks Sampsoni ehitusmeestest, ning peagi jõuti ka katuseakende värvimiseni tumeroheliseks – samal ajal kui umbes ja üha pimedamaks muutuv ruumis askeldasid Rachel ja Sid, kes seadsid üles kokkupandavaid voodeid; kõike seda vaatasid tusaselt rõdul seistes pealt Lydia ja Neville (nende ülesanne oli sõnumeid laiali kanda, ent tädi Rachel valmistas neile suure pettumuse sellega, et ega ta eriti palju sõnumeid kellelegi ei saatnudki). Oli selline laupäev, mil kõik palehigis tööd tegid, välja arvatud Polly ja Clary, kes juba hommikul minema lipsasid, et Hastingsi bussi peale jõuda ...

„Kellelt sa luba küsisid?”

„Ma ei küsinud mitte kelleltki luba. Lihtsalt ütlesin Ellenile.”

„Kas sa ka seda ütlesid, et mina olen koos sinuga?”

„Aga muidugi. Ütlesin: „Polly tahab minna Hastingsisse ja mina lähen temaga kaasa.””

„Ise sa tahtsid ju ka minna.”

„Otse loomulikult, muidu polekski mind praegu siin – on ju nii?”

„No miks sa siis ei öelnud, et me *mõlemad* tahame Hastingsisse minna?”

„Ei tulnud selle peale.”

Pollyle ei meeldinud Clary keerutamine, ent ta ju teadis, et kui nüüd midagi selle kohta öelda, läheb kohe tüliks, ning kui tänasest pidi saama nende viimane rahuaegne päev, siis seda tahtis ta küll kõige vähem mingisuguse tüliga rikkuma hakata.

Ometi läks nii, et päev ei tulnud hea. Polly lootis väga, et kõik, mida nad ette võtavad, viib mõtted mujale ja pähe ei jää ainsatki mõtet sellest, mis võib ees oodata. Kõigepealt läksid nad Jepsoni kirjatarvete poodi, kus Pollyle tavaliselt ikka meeldis käia, ent kui seal selgus, et Claryl kulub terve igavik vaid selleks, et välja valida see õige täitesulepea, mida ta ostma hakkab (sõidu üks eesmärk oligi tegelikult ära kulutada raha, mille Clary oli sünnipäeva puhul saanud), siis muutus Polly kannatamatuks ja pahuraks ega saanud üldse aru, kuidas nii tavalise asja peale võib nii palju aega raisata. „Sulg on esiotsa alati kõva ja pröksib,” ütles ta Claryle. „Trikk on ju selles, et sa pead sulleotsale nii vajutama, et see vetruvaks muutub.”

„Ma tean seda. Aga kui ma praegu võtan liiga laia otsaga sule, siis tõenäoliselt läheb see hiljem ülemäära laiaks, keskmise otsaga suled tunduvad aga sellised, et neist ei saa iialgi asja.”

Polly heitis pilgu müüjale (noorele mehele, kel seljas vana, läikiv ja kulunud ülikond), müüja aga jälgis, kuidas Clary igat sulge, mida proovis, kõigepealt keelel niisutas, et seejärel tindipotti kasta ja oma nimi kirjutada ühele väikestest paberilehekestest, mis olid selliseks puhuks poeletile pandud. Mees tundus kannatlik, ometi tülpinud. Küllap nägigi ta enamasti just selline välja.

Nad olid raamatukaupluse kirjatarvete osakonnas, kus valik oli üsna piiratud: ometi müüdi siin kirjapaberit, trükiti paberile aadresse ja muudki vajalikku, nagu kutsekaarte ja pulmakutseid; müügil olid

täitesulepead ja pliiatsid. „Väga tähtis on teha uus sulg enne kasutamist keelel märjaks,” selgitas Clary. „Küllap te ütlete seda neile, kes pole sellisest asjast kuulnud. Kas ma tohiksin lähemalt vaadata ja proovida seda Watermani sullepead – jah, seda punakaspruuni seal?” Täitesullepea hind oli kaksteist šillingit ja kuus penni, ning Polly teadis kohe, et nii kallist sullepead ei hakka Clary iialgi ostma. Ta silmitses poemeest, samal ajal kui Clary muudkui jätkas üha uute sullepeade proovimist ja mees vaatas seda osavõtmatu pilguga pealt. Küllap mees muretses algava sõja pärast.

„Mida te küll näete,” küsis Polly, „oma vaimusilmas, ma mõtlen?”

„Ajal, mil ma parajasti sullepead valin, ei näe ma oma vaimusilmas mitte midagi muud,” vastas Clary pahuralt.

„Ma ei mõelnudki sind.”

Nüüd vaatasid mõlemad poemehele otsa, too aga kõhatas kurgu puhtaks, tõmbas käega üle oma briljantiiniga võitnud juuste ja vastas, et ei saa üldse aru, mida küsimusega silmas peetakse.

„Ega see polegi teie viga,” lausus Clary. „Ma võtan keskmise otsaga ...”

„Selle hind on seitse šillingit ja kuus penni,” ütles mees, ja Polly sai väga hästi aru, et nüüd tahab ta neist võimalikult kiiresti vabaneda.

Tänavale jõudnud, sõnelesid tüdrukud pisut selle üle, mis Clary arvates oli olnud Polly ääretult tobe küsimus. „Parimal juhul mõtles see mees, et me oleme tema suhtes üleolevad,” selgitas ta.

„Aga ma ju polnud.”

„*Tema arust* olid kohe kindlasti.”

„Jää parem vait!”

Clary vaatas sõbrannat: noh, tegelikult on ta ikkagi rohkem nagu onutütar, ta ei *tundu* sõber olevat ...

„Palun vabandust. Ma saan väga hästi aru, et sa oled praegu minu peale vihane. Aga vaata, Poll. Kõik võib veel hästi minna. Mõtle vaid eelmise aasta peale.”

Polly raputas pead. Ta kulg oli kipras – ja sellisena nägi ta äkitselt välja nagu tädi Rach, kes hoiab Brahmsi kuulates pisaraid tagasi.

„Ma mõistan täiesti,” lausus Clary leebelt, „et sellest pole abi, kui ma sinust aru saan – sa sooviksid, et ma *tunneksin* seda, mida tunned sina. On ju nii?”

„Selline inimene võiks ju olemas olla!”

„Minu arvates on meie mõlema isad sellised inimesed.”

„Jah, aga nendega on see häda, et nad tahavad vaid teatud määral arvesse võtta seda, mida meie tunneme.”

„Saan aru, mida sa silmas pead. Näib nii, et meie tundeid hinnatakse meie keha suuruse järgi – väike on väike. Aga see on neist ütle mata rumal. Küllap on nad täiesti unustanud, mida tähendab olla laps.”

„Sa mõtle vaid, kui *vanad* nad on! Küllap ei mäleta nad rohkem kui seda, mis toimus nii umbes viis aastat tagasi.”

„Mina olen küll endale eesmärgiks seadnud tulevikus rohkem mäletada. Tead, mind häirib see, kuidas nad kogu aeg rõhutavad, et neil lasub vastutus meie eest.”

„Vastutus! Nad ei suuda ju ära hoida isegi seda õudset sõda, mis võib kõigile surmaga lõppeda. Minu meelest on see hoopis vastutustunde täielik puudumine!”

„Nüüd oled sa jälle vihane,” sõnas Clary. „Mida me siis edasi teeme?”

„Mul täitsa ükskõik. Mida sina teha tahad?”

„Osta mõned vihikud ja siis valida sünnipäevakingituse Zoële. Ja kuule, sina ju ütlesid, et tahad villast lõnga osta. Lantšiks võiksime süüa sõõrikuid. Võib-olla ka küpsetatud ube tomatikastmes?” Neile mõlemale meeldisid küpsetatud oad, pealegi said Simon ja Teddy koolis, kus nad õppisid, seda üsna tihti süüa; kodus aga ei pandud seda kunagi lauale, kuna peeti vaesema rahva toiduks.

Jalad olid toonud neid merekaldale. Ega siin suvitajaid eriti palju olnudki, kuigi ühes kohas neid siiski oli: ebamugavas poosis rannakividel istudes toetasid nad selga vastu hõbedaseks pleekinud puust lainemurdjaid, sõid oma kahe poolega võileibu ja jäätist ning vaatasid ainiti rohekashalli merd, kus vesi lakkamatult ja salalikult edasi-tagasi õõtsus.

„Vette tahad minna?”

Polly kehtas õlgu. „Me ei võtnud ju ujumisriideidki kaasa,” lausutas, aga Clary teadis, et see poleks olnud mingi takistus, kui tal vaid tahtmist oleks jätkunud. Eemal, kus suvitajate rand lõppes, tõstsid sõdurid veoautodelt maha hiiglasuuri okastraadirulle, paigutasid need ühtlaste vahedega piki merekallast – poolde randa maasse kaevatud postide rivi juurde, mis ilmselt olid tehtud betoonist.

„Lähme nüüd parem lantši sööma,” sõnas Clary otsustavalt.

Nad sõidki küpsetatud ube ja röstsaija ja jõid kõrvale head kanget India teed (ka seda ei saanud tüdrukud kodus mitte kunagi), lisaks veel nii moosiga sõõrik kui ka kreemitoru kummalegi. Tundus, et Pollyl läks tuju pisut paremaks, ja siis said nad juba rääkida tavalistel teemadel, nagu näiteks see, millise mehega peaks abielluma. Polly arvates võis tore olla abielu maadeuurijaga, aga ainult juhul, kui mehe töö oli soojade maade uurimine, sest Polly vihkas lund ja jääd, samas pidas ta oma kohuseks meest uurimisretkedel saata; Clary arvates oleks olnud hea olla abielus maalikunstnikuga, sest sel juhul oleks temal enesel aega raamatute kirjutamiseks, pealegi teadis ta kunstnike elust nii üht kui teist, sest tema isa on ju maalikunstnik. „Ka tundub mulle, et maalijad ei hooli eriti sellest, millised inimesed välja näevad – nad märkavad nägudes hoopis midagi muud kui tavalised inimesed, ja järelikult ei peaks mu mees mind inetuks.”

„Sina ei peaks sellise asja pärast ju üldse muretsema,” ütles Polly. „Sul on nii ilusad silmad, ja silmad ongi see kõige tähtsam.”

„Sinulgi on ilusad silmad.”

„Oh mine nüüd, minu silmad on liiga pisikesed. Tegelikult lausa kohutavad. Nagu väikesed tumesinised saapanööbid.”

„Aga sul on nii ilus jume, su näonahk on valge ja kahvatu-roosa nagu mõnel romaanikangelannal. Oled sa tähele pannud,” jätkas ta unistaval pilgul (samal ajal sõrmedelt viimaseid kreemikibemeid lak-kudes), „kuidas romaanikirjanikud ei väsi ega väsi oma kangelannade välimust kirjeldamast? Küll võib preili Millimentil olla valus neid lehekülgi lugeda – ta ju kindlasti teab, et temal polnud iialgi võimalust selliseks saada.”

„Pole nad sugugi alati nii silmipimestavalt ilusad,” vastas Polly. „Mõtles Jane Eyre'i peale.”

„Lisaks on sul ikka väga vedanud juustega. Kuigi ajapikku muutuvad vasekarva juuksed kuidagi tuhmiks,” lisis Clary, mõeldes Polly ema juustest. „Ning siis on need pigem lahja apelsinimarmelaadi värvi. Aga jah, Jane Eyre! Härra Rochester näeb teda ju kogu aeg kui väikest õhulist haldjat. Ning see on üpris nutikas viis öelda, et ta on tegelikult väga võluv.”

„Need on need asjad, mida lugejad teada tahavad. Clary, ma tõesti loodan, et kui sa kunagi kirjanikuks saad, siis ei muutu sinu kirjutamine liiga moodsaks. Selliseks, millest keegi enam mitte midagi aru ei saa.” Polly oli äsja ema tagant salaja võtnud raamatu pealkirjaga „Ulysses”, ent paraku ei suutnud ta sellest suurt midagi aru saada.

„Mina kirjutan nii, nagu mina kirjutan,” vastas Clary. „Pole mingit mõtet mulle ütlema tulla, kuidas peab kirjutama.”

„Olgu siis. Teeme nüüd veel need asjad ära, mis meil siiani on tege-mata.”

Lantši eest tuli välja käia neli šillingit ja kuuepennine – tegelikult rohkem, kui nad selleks plaaninud olid –, ent Clary maksis suuremeelselt kogu arve. „Kui kätte jõuab sinu sünnipäev, võid mulle samaga tasuda,” mainis ta.

„Küllap on preili Milliment praeguseks oma eluga täiesti harjunud. Minu meelest kaob inimestel soov abielluda juba üsna noorelt.”

„Tohoh! On see ikka tõsi? Sellisel juhul ei mõtlegi ma abielluda. Juba praegu ei tundu mulle mõte abiellust kuigi ahvatlev, ning kui naine saab kahekümneseks, hakkab ta ju õige kiiresti vananema. Vaata või Zoët.”

„Lein teeb inimese kiiresti vanaks.”

„Pole asja, mis inimest vanaks ei tee. Kujutad sa ette, mida see venita-tud kõnemaneeeriga leedi Knebworth – tädi Villy sõbranna – Louise’ile ütles?” Polly vaikis, mispeale Clary jätkas: „Ta soovitas kulmude ker-gitamisest täiesti loobuda, sest nii tekivad otsaesisele kortsud. Sinulgi, Polly, tasub seda meeles pidada, kuna iga kord, kui sa mõttesse vajud, läheb sul kohe kulm kipra.”

Nad olid juba teemajast väljas, kui Clary küsis: „Mida ma siis nüüd talle sünnipäevaks ostan?”

„Tädi Zoële? Pole aimugi. Ehk seepi, vannisoola või mõne kübara?” arvas Polly.

„Teisele inimesele on ju võimatu kübarat osta, Poll. Igaüks tahab ise oma kübarat valida, et aga leida see kõige hullem. Kummaline, kas pole?” jätkas Clary, kui nad juba merekaldalt tagasi poodide poole sammusid. „Kui vaadata kõiki neid inimesi, kes poodides *lõputult* aega kulutavad selleks, et valida riideid, kingi ja muud vajalikku, siis võiks ju arvata, et pärast näevad nad välja pilkupüüdvad ja täiuslikud. Aga ei, sa vaata vaid

ringi! Enamasti näevad nad välja kas lausa kohutavad või paremal juhul täiesti tavalised. Sama hästi oleksid nad võinud ju oma riided mingist esimesest ettejuhtuvast kastist välja tõmmata.”

Polly lausus aga kurvalt: „Varsti kannavad kõik nagonii üht- või teistmoodi vormiriideid.” Tuju oli tal jälle kehvaks läinud.

„See on sul muidugi väga huvitav tähelepanek,” ütles Clary häälel, mis ei varjanud pettumust. „Eks nii võib vist muudki vaadelda, ning ehk aitab see teha inimese olemuse kohta tõsiseid järeldusi.”

„Kui teada tahad, siis minu arvates pole inimese olemuses kuigi palju head. Kui oleks, siis poleks me praegu nii suures sõjaohus. Ostame parem kohe selle villase lõnga ja kõik need teised asjad, ning söidame koju tagasi!”

Nii nad ostsidki Zoële kingituseks karbi Morny roosi- ja geraaniumiseepe, veel mõned vihikud, ning Polly ostis sinise hüatsindi värvi villast lõnga, et kududa endale džemper. Kõik tehtud, suundusid tüdrukud peatusse bussi ootama.

Laupäeva pärastrõunal olid Hugh ja Rupert sõitnud Battle'isse, kaasas hästi pikk ostunimekiri. Rupert oli olnud nõus vabatahtlikult seda sõitu ette võtma ning Hugh, kes oli Sybiliga peaaegu tülli läinud, oli end vennale kaasa pakkunud. Käidi kõigis kolmes majas, et kokku korjata nimekirjad, mis sisaldasid õige mitmesuguseid soove, ning sõit võiski alata; Rupert juhtis Vauxhalli, mille omanikuks oli ta saanud jaanuaris – siis, kui oli otsustanud perefirmaga ühineda.

„Kui nüüd sõjaks ikkagi ei lähe, on kõik need ettevalmistused küllaltki tobedad,” ütles ta.

Pärast hetkelist vaikust pööras Rupert pilgu venna poole, kes korraks talle silma vaatas ja lausus: „Ei need ole ühtegi tobedad.”

„On sul praegu jälle üks neist peavaludest?”

„Ei, ei ole. Ma lihtsalt hakkasin mõtlema ...”

„Mida siis?”

„Et mida küll sina teha kavatsed.”

„Ah soo. Mina ... ma olen mõelnud, et katsuks õige mereväkke saada.”

„Seda ma arvasingi.”

„Sel juhul jääd sina muidugi üksi me kindlust valvama.”

„No vanamees on ju ikka ka olemas.”

Järgnes vaikus; Rupert teadis nende firmas töötatud kuude põhjal, et isa on nii kangekaelne kui ka autoritaarne. Edward oli tegelikult ainus, kes temaga hakkama sai; kui Hugh mõne vanamehe korraldusega nõus ei olnud, hakkas ta jäägitu otsekoheusega raginal vastu – sel vennal puudus täiesti manipuleerimisvõime ehk siis taktitunne, nagu selle kohta vahel öeldi. Sageli lõppesid säärased tülid kompromissidega, mis polnud kasuks mitte kellelegi – kõige vähem firmale. Rupert, kes oma uue tööga alles kohanes, oli pidanud suvel seda kõike vastutahtsi pealt nägema, sest siis oli Edward olnud vabatahtlike väljaõppekursusel, ning asi oli tegelikult õige hulluks läinud. Nüüd oli Edward küll tagasi, ent kõigest ajutiselt – teda võidi iga hetk väeteenistusse kutsuda. Lisaks veel seegi, et Rupert, kes oli langetanud otsuse perefirmasse tööle asuda umbes ajal, mil Zoë oli hakanud last ootama, polnud ikka veel kindel, et oli teinud õige valiku. Kunstiõpetaja tööd oli ta alati võtnud kui midagi ajutist, peaaegu nagu õpipoisi ametit, mida tuli pidada enne päris kunstnikuks saamist; nüüd aga, mil ärimehe tee oli valitud, polnud maalimisel ta elus enam mingit kohta. Tundus, et lähenev sõda annab võimaluse tekkinud olukorrast pääseda – mis erutas teda, kuigi *sed*a ei julgenud ta iseendalegi tunnistada.

„Sinu järele, vennas, hakkam ma kindlasti puudust tundma,” lausus Hugh sel hooletul moel, mis ootamatult torkas südamesse: mõlemad, nii Hugh ja ka õde Rachel hakkasid hingeliigutuse puhul alati teatud hooletut kõnepruuki kasutama.

„On ju veel täiesti võimalik, et nad ei võtagi mind mereväkke,” lausus Rupert. Ise ta muidugi nii ei arvanud, ent mida sa ikka vennale lohutuseks ütled.

„Võtavad kindlasti. Kahju, et *minust* pole suuremat asja. Vaesed õnnetud poolakad. Mulle tundub, et kui venelased poleks seda pakti sõlminud, siis poleks ta julgenud seda teha.”

„Hitlerist räägid?”

„Aga *muidugi* Hitlerist. Meie saime aasta armuaega. Ja ma loodan, et oskasime seda hästi ära kasutada.”

Nad olid jõudnud Battle'isse ja Rupert ütles: „Teeme nii, et ma parigin auto Tilli poe juurde. Seal on vaja hästi palju kraami peale võtta.”

Järgmine tund kulus selleks, et osta nelikümmend kaheksa kaanega klaaspurki, Jeyesi desinfitseerimisvedelikku, parafiini, kaksikümmend neli väikest taskulampi koos varupatareidega, kolm tsinkplekist pange, tohutul hulgal rohelist ja Lux-seepi, neli priimust, veerand gallonit denatureeritud piiritust, kuus kuumaveekotti, kaksikümmend neli elektripirni, üks nael pooletolliseid naelu ja kaks naela harilikke papinaelu. Veel soovisid nad osta suuremas koguses pimendamiseks mõeldud aknakattematerjali, ent poodi oli seda alles jäänud vaid kolm jardi. „Võta seegi ära,” andis Hugh Rupertile nõu. Nad ostsid kuus rulli musta niiti ja paki õmblusmasina nõelu. Apteegist said nad lastele mõeldud kõhuvalurohtu, magneesiumpiima, beebiõli, Vinolia seepi, Amami šampooni, tärklis ja Andrews'i kõhulahtistit, Rupert ostis Claryle ka kilpkonnaluust peavõru, sest tüdruk kasvatas parajasti otsmikutukka välja ja meenutas isale ustavat koer, kes sulle otsa vaatab. Seejärel kandsid nad autosse kaks kasti toidukaupa, mille olid hommikul ette tellinud Duchy ja Villy. Veel ostsid nad sigarette: Gold Fake'i – ikka Villyle – ja Passing Cloudsi Rachelile. Rupert ostis Zoële ajakirja Tatler ja Hugh Sybilile raamatu „Kui roheline oli mu org”, sest naisele meeldis lugeda vast ilmunud raamatuid, ning see raamat oli saanud mitmeid häid arvustusi. Seejärel uurisid mehed veel kord oma pikka ostunimekirja ning avastasid, et ostmata oli jäänud Duchy tellitud Malverni vesi.

„Midagi veel?”

„Midagi, mille kohta on siin vist kirjas „laeva asjad?””

„Tegelikult hoopis „lamba ajud”,” parandas Hugh teadjana. „See kraam on Willsile mõeldud. Sybil kujutab ette, et kui poiss seda kord nädalas süüa ei saa, on tema tervis suures ohus.” Niisiis läksid nad lihuniku poodi, kellelt kuulsid, et vanaproua Cazalet oli just helistanud ja tellinud ka loomakeelt, ning juhtumisi oligi üks veel alles; aga kokale tuleb kindlasti edasi öelda, et ega seda pikalt pole vaja leos hoida, sai teine siin juba soolvette pandud. „Loodan, et teie minu õpetussõnu pahaks ei pane,” lisas ta. Lihunik oli ju harjunud sellega, et kui pereprouad ise ei saanud tulla – mida juhtus harva –, saadeti tema juurde härra Tonbridge. Aga eks see, et poodi saabuvad majahärrad ise, annab

selgesti märku, et elu kipub pea peale pöörduma, mõtles ta, pakkides ajud kõigepealt võipaberisse ja siis veel pruuni paberisse. Poiss pühkis parajasti põrandat, sest varsti oligi käes sulgemise aeg; teraval toonil manitses lihunik teda hoogu maha võtma – härraste pikkade pükste sääртеle ei tohi saepuru keerutada.

Tänaval oli rohkem rahvast kui tavaliselt: silma hakkasid rasedad naised, kes – kahvatunäolised lapsenääpsud sabas – tänavat pidi siia-sinna uitasid, vahepeal tuseselt poeaknaid vaatasid, et siis jälle edasi vantsida.

„Evakueeritud ongi kohale jõudnud,” sõnas Rupert. „Meil on vedanud, et ei pea neid enda juurde võtma. Beebide Hotell on palju parem lahendus. Beebidel pole ei tingusid ega täisid, ka ei kurda nad, et elu on liiga vaikne ja toit, mida pakutakse, ei kõlba süüa.”

„Kust sa kõike seda tead?”

„Sybil kuulis proua Crippsilt, kellele rääkis seda härra York, keda oli valgustanud preili Boot.”

„Taevas hoidku!”

Kui nad oma pilgeni täis auto juurde jõudsid, küsis Hugh: „Mis sa arvad, kas lapsed jäävadki nüüd siia?”

Mõttesse jäänud Rupert kogus end kiiresti, et vastata: „Pead silmas meie lapsi?”

„Jaa.”

„Kuhu neil ikka minna on? Londonis jätkamine ei tule ju kõne allagi.”

„Võiksime nad sisemaale saata. Rannikust eemale. Äkki algab sissetung just siit?”

„Usu mind, meie ei suuda sündmuste tegelikku käiku ette näha. Süüta mulle sigaret, palun. Mida Sybil asjast arvab?” küsis ta, kui Hugh oli talle sigareti ulatanud.

„Temaga pole üldse lihtne neid asju arutada. Ta tahab ju tulla Londonisse, et minu eest hoolitseda. Loomulikult pole mina sellega nõus. Läk-sime peaaegu tülli,” lisas ta, mõeldes jahmunult tagasi riivule, mis oli nende elus nii tavatu. „Lõpuks sundisin ma ta vaikima, öeldes, et hakkan sinuga ühe katuse all elama. Ega ma tegelikult seda nii ei mõelnud,” jätkas ta. „Sest tean ju, et sind pole nagunii Londonis. Aga tema seda ei tea. Ja ta on kogu aeg väga närvis. Minu arvates on palju parem, kui kogu pere elab siin koos. Pealegi saan mina alati nädalalõppudeks kohale sõita.”

„Kavatsed sa oma linnamajal elu sees hoida?”

„Ega ei teagi veel. Sõltub sellest, kas leian mõne teenijahinge, kes minu eest hoolitsema hakkab. Kui ei leia, võin ma alati oma klubis elada.” Kohemaid tekkis Rupertil kujutluspilt sellest, kuidas Hugh peab sisustama lõputult venivaid õhtuid, istudes ühes lauas koos mingite vennikestega, kellega tal pole vähimatki tahtmist suhelda.

Rupert teadis, kui väga ta vend armastab kodu, ning mõte sellest, et vaene Hugh peab kusagil klubis omaette elama, pani ta ütleva: „Sa võiksid siit rongiga linnas tööl käima hakata – nii nagu teeb vanamees.”

Hugh raputas pead. „Keegi peab alati öösiti Londonis olema. Juhuks, kui nad tõesti pommitama hakkavad. Me ei saa kaid ainult seal töötavate meeste hoolde jätta.”

„Kindlasti hakkad sa Edwardist puudust tundma, on mul õigus?”

„Hakkan teist mõlemast puudust tundma. Aga ega meil kellelgi suurt valida ole.”

„Keegi peab alati jääma kodukoldes leeki hoidma.”

„Tegelikult on nii, et tõenäoliselt oodatakse minult abi leekide kustutamisel.”

Mõni hetk hiljem lisas ta: „Sa oled vist ainus inimene, kes lausa huilgab naerdes.”

„Kas pole kohutav? Koolis kutsusid nad mind vabrikuvileks.”

„Sellest pole ma midagi kuulnud.”

„Aga sa olid ju suurema osa ajast kodust ära.”

„Nojah, varsti on meie kohad ilmselt vahetunud.”

Hugh' hääl oli kibestunud ja alandlik; see liigutas väga Rupertit, kes ei saanud teisiti, kui vaatas vilksamisi seda musta siidi mähitud käetompu, mis lebas venna põlvel. Jumal hoidku! Elada terve elu ilma vasaku käeta lihtsalt sellepärast, et keegi on selle õhku lasknud. Õnn veel, et *vasak* käsi. Aga mina olen ju vasakukäeline, ja kuidas küll mina sellisena hakkama saaksin ... Enesekesksne mõte tekitas temas piinlikkust, ning soovist vähegi Hugh' tuju tõsta, ütles ta: „Sinu Polly on ikka tõeline pärl. Pealegi muutub tüdruk iga päevaga üha kaunimaks.”

Hugh' nägu selgines, ning kohe jätkas ta: „On ju nii? Aga ära sa seda jumala pärast talle enesele ütle.”

„Ega ma kavatsenudki seda talle ütleva tõtata – ent tegelikult, miks ka mitte? Oma Claryle ütlen ma ikka selliseid asju.”

Hugh avas juba suu, tahtes öelda, et Clary puhul on hoopis teine lugu, ent õnneks sai ta veel sõnal sabast kinni. Tema arvamist pidi oli ju nii, et nende ilu, kes tegelikult ilusad ei olnud, võis julgelt kiita, aga tõeliselt ilusatele inimestele ei tohtinud seda kunagi öelda. „Ma ei taha, et tüdruk midagi ette kujutama hakkaks,” selgitas ta ebamääraselt, ja Rupert sai aru, et nüüd räägib vend nagu üks tõeline Cazalet, keda on alati kasvatatud selles vaimus, et ennast ei tohi teistest paremaks pidada, sest oled vaid üks paljudest; eks nii oli ju ka teda ennast kasvatatud, ning seepärast oli parem – või õigemini lihtsam – vennaga nõustuda.

„Muidugi ei hakka ma seda talle ütleva,” kinnitas Rupert.

Raymond Castle istus koos oma kõige vanema tütreaga restoranis Lyons' Corner House, mis asus Tottenham Court Roadil.

„Kallis isa, ütlen sulle juba sajandat korda, et minuga on kõik korras. Ausõna.”

„Ma usun sind täiesti, ent nii minu kui ka sinu ema arvates oleks sul siiski targem olla praegu maal – koos meie ja kogu perega.”

„Kuidas ma küll soovin, et sa mind enam lapseks ei peaks. Olen juba kahekümneaastane.”

Tean seda väga hästi, mõtles Raymond. Kui ma sind lapseks peaksin, *käsitaksin* su aega viitmata asju pakkima ja paneksin su sellesama auto peale, millega ma praegu vanamoori ja koduõpetajanna järele sõidan. Paraku oli aga Raymond sunnitud vaid viisakalt oma *arvamust* avaldama ...

„Nagunii ei saaks ma kohe kaasa tulla, sest täna õhtul on pidu.”

Järgnes vaikus, mille kestel Raymond jõudis mõelda, et mitte ei tahaks praegu endast välja minna – aga ei, alistunult adus ta hoopis, et seda polnudki vaja karta. Angela oli nagunii temast üle; välimuselt küll eksitavalt sarnane selle Jessicaga, kellega ta oli kunagi ammu abiellunud, ometi ei kehastanud tütar ei romantilist süütust ega ka rikkumata noorust, mis oli Jessica puhul olnud nii kütkestav. Angela kuldsed juuksed, mis olid veel

eelmisel aastal olnud pikka kenasse paažisoengusse seatud, olid nüüd keskelt lahku ja otsmikult tagasi kammitud – neid hoidis koos peenike palmik, mis (Raymondi arvates) oli tüdruku enese juustest põimitud; selline soeng tõi eriliselt esile tema näo, mida ilmestasid hoolikalt kitkutud kulmud, malbelt kahvatu jumestus ja moonipunaseks värvitud suu. Seljas kandis ta kahvatuhallist linasest riidest õmmeldud taljes palitut, mida elustas tema valge kaela ümber seatud merevaiguvärvi läbipaistev rätik. Tüdruk nägi välja moodne (Raymondi arvates elegantne), ent osutus täiesti ligipääsmatuks. See oligi see, mis Raymondi täiesti pahviks lõi: järjekindlalt ja ükskõiksel ilmel keeldus tütar igasugusest mõistlikust vestlusest, puistates vaid mõttetuid ja kulunud fraase vastuseks isa poolt esitatud küsimustele. „Kõik on korras.” „Keegi, keda *sina* nagunii ei tunne.” „Ma ei ole enam laps.” „Ei midagi erilist.” „Ja mis siis sellest?”

„Tuleb tore pidu?”

„Ei tea. Ma pole ju veel sinna jõudnud,” ütles Angela isale otsa vaatamata. Tõstnud kohvitassi suule, jõi ta selle kiiresti tühjaks ja vaatas siis ainiti isa tassi. Tema suurim soov oli minna oma teed: lõpetada see, mida ta isa puhul pidas vaid tühiseks uudishimuks. Eks isa kutsuski kohe ettekandja ja maksis ära nende arve.

Mõte astuda läbi tütre juurest, kes jagas korterit mingisuguse tundmatu tüdruku, ning seejärel kahekesi koos lantšile minna, oli Raymondil tekkinud alles siis, kui ta teel leedi Rydali ja koduõpetajanna juurde üle Waterloo silla sõitis, et täide viia oma lubadus toimetada nood kaks maale. „Selline heategu jääb siinsetele tükiks ajaks meelde, küll näed,” oli Edward hommikul talle öelnud, ent tegelikult oli Raymondil isegi hea meel, et saab korraks maalt tulema – talle meeldis ise otsustaja olla, aga eks Sussexis oli ju vanamees see, kelle käske pidid kõik teised täitma. Pealegi lootis ta, et kui ilma ette hoiatamata tütre ukse taha ilmuda, võib juhtuda, et ta saab lõpuks jälile sellele, mis tegelikult toimub – jäi talle ju täiesti arusaamatuks, miks tüdruk ometi nii salatsevalt käitub; iseasi muidugi, kui tegemist oligi mingi *saladusega*. Korraks oli küll peast läbi käinud mõte ette helistada, aga see ei pruukinud kasuks tulla. Ent millele? Mõistagi ei tahtnud ta isana sugugi, et tütar kujunenud olukorras Londonis omapäi elab. Peab teda korralikult veenma, et ta kohe kaasa tuleks. See oligi see, millepärast oli vaja kohale ilmuda.

Kui pommitamine peaks algama, oleks ju kohutav mõelda, et vahetult enne seda oli ta ise Londonis käinud ja tütre linna jätnud. Nõnda saigi vooruslikkus võitu kõigist kahtlasematest tunnetest – oli ta ju mees, kes oskas igas olukorras eneseõigustust leida. Ta helistas Percy Streetil asuva maja kõige ülemist kella ja ootas terve igaviku, ent mitte keegi ei tulnud ust avama. Ta vajutas uuesti ja jättis sõrme nupule. Mis pagan siin toimub? Samal ajal ringlesid peas mitmedki mõtted sellest, mis majas võis toimuda. Ajaks, mil ülemise korruse aknast pisteti lõpuks pea välja (ei, see polnud Angela, hoopis tema korterikaaslane) ja hüüti „Kes seal on?“, oli ta juba üpris vihane.

„Ma tulin Angela juurde,“ hüüdis Raymond vastu, ise ettevaatlikult majaesisest trepist alla longates, et aknal olevat tüdrukut näha.

„Heakene küll, aga kes te olete?“ küsis piiga.

„Öelge talle edasi, et isa tuli külla.“

„Isa?“ Järgnes umbusklik naerupahvak. „Olgu nii. Mida iganes te sellega öelda tahate.“ Raymond hakkas just uuesti trepist üles komberdama – vasak jalg tegi liikumise ikka õige vaevaliseks –, kui jälle kostis sama tüdruku hääl. „Ta magab veel.“ Ilmselt lootis korterikaaslane, et sellega ongi loole punkt pandud.

„Eks laske mind siis sisse ja seejärel äratage ta üles,“ andis Raymond korralduse.

„Hea küll,“ vastas tüdruk alistunult. Ikka veel välisukse taga ootav Raymond heitis pilgu kellale, kuigi teadis, mis kell praegu olla võis. Ent siiski – oli juba kõvasti üle kaheteistkümne! Ja mõni lesib ikka veel voodis? Taevane aeg!

Noorel tüdrukul, kes uksele ilmus, olid pruunid sirged juuksed ja väikesed pruunid silmad. Niipea kui ta märkas, et Raymond lonkab, hoiatas ta: „Üles on üsna pikk tee.“

Raymond sammus tema järel ühelt korruselt teisele; trepiastmeid ja põrandat kattis kulunud linoleum, majas oli kassilõhna, ning viimaks jõudsidki nad tuppale, kus valitses segadus, milles hakkasid silma tegemata voodi, lõpetamata einega kandik gaasikamina ees põrandal, ka väike kraan, millest pidevalt vett kraanikaussi tilkus, plekke täis mereroheline vaipkate põrandal ja väike kulunud ning vormituks vajunud tugitool, millel lösutas kollane kassivolask. „Kött, Orlando! Teie aga võtke istet,“

ütles tüdruk tooli pakkudes. Gaasikaminas, mis oli katkine ja tahmunud, põles mühinal tuli. „Röstitsin endale parajasti leiba,” selgitas tüdruk. Ta vaatas Raymondit uurival pilgul, lootes, et mees ei taha temaga einet jagada. „Kõik on tehtud. Ma äratasin ta üles. Käisime eile õhtul pidutsemas ja jõudsime tagasi väga hilja, ent kuna meil polnud siin enam tilkagi piima – ja ma olin jube näljane –, siis tõusin mina varem üles.”

Järgnes pikaleveniv vaikus.

„Sööge aga oma eine lõpuni,” soovitas Raymond.

Sedamaid asus tüdruk pehmet leiba viilutama. Pilku tõstmata lausus ta: „Te siis ikka *oletegi* tema isa. Nüüd ma saan aru. Andke mulle andeks,” lisas ta veel. Huvitav, mida ma peaksin talle andeks andma, mõtiskles Raymond. Kas seda, et ta uskumatult naerma pahvatas. Või seda, et Angela isa osutub vanameheks, kes ilma ette teatamata ukse taha ilmub.

„Kas ukse taga käib palju mehi, kes end isaks nimetavad?”

„Mitte just eriti,” alustas tüdruk, ent samal hetkel ilmuski välja Angela; seal ta seisis ja Raymond ei suutnud ära imestada tütre hoolikalt viimistletud nägu ja peenesse soengusse sätitud juukseid. Seljas kandis ta hommikumantlit, jalad olid paljad.

„Tulin sind lantšile kutsuma,” ütles Raymond, püüdes rääkida häälega, milles on nii enesekindlust kui ka pidulikkust.

Angela lubas isal end suudelda, vaatas halvakspaneval pilgul toas ringi ning ütles, et paneb kohe riidesse ja siis võib ju välja minna.

Tänaval küsis isa: „Ja kuhu me nüüd läheme?”

Angela kehtitas õlgu. „Ega mina ei taha üldse süüa. Sina vali sobiv koht.”

Nii nad jalutasidki piki Percy Streeti, kuni jõudsid Tottenham Court Roadini ja astusid sisse Lyons' Corner House'i, kus Raymond sõi ära lambaprae kartulite ja porganditega, Angela aga jõi vaid lonkshaaval kohvi.

„Oled sa kindel, et isegi Knickerbocker Glory* jätab su külmaks?” küsis isa. Kunagi ammu, kui Angela oli olnud väga palju noorem, oli see hirmuäratavalt suur ja fantaasiarikkalt kokku segatud magustoit olnud tema absoluutne lemmik. Nüüd aga vaatas ta isale otsa pilgul, mis küsis,

---

* Jäätisemagustoit.

kas too on aru kaotanud, ning vastas viisakalt: „Tänan, ei.” Pärast seda hakkas Raymond palavikuliselt lobisema sellest, kuidas ta kohe sõidab Angela vanaema ja preili Millimenti järele, ning kui ta koduõpetaja nime poetas, selgines Angela nägu nii, et Raymond sai viimaks aru, kui pahane oli tütar olnud kogu nende koos veedetud lõuna aja. „Preili Milliment meeldis mulle väga,” elavnes ta, ning mingi kummaline vari libises üle tema näo – et kaduda hetkel, mil isa oli seda vaevu märgata jõudnud. Nüüd lõpuks jõudis Raymond nii kaugemale, et vabandas tütre ees oma ootamatu ilmumise pärast.

„Aga miks sa ikkagi tulid?” küsis Angela. Tütre hääl lubas aimata, et teatud määral on vabandus vastu võetud, ning Raymond asus tõtakalt selgitama, et oli tõesti käigupealt oma otsuse langetanud, kuna tahtis teda Londonist minema viia. Nüüd olid nad lõpetanud ja võisid taas tänavale astuda – kogu see kohtumine oli olnud üks suur ebaõnnestumine. Kui nad Angela maja juurde pargitud auto juurde jõudsid, sõnas Raymond: „Ehk sa helistaksid oma emale? Ta toimetab nüüd meie uues majas. Watlington kolm neli.”

„Meil ei lubata telefoni kasutada, aga küll ma proovin kusahilt helistada. Tänan sind kohvi eest.” Angela pööras isa poole põse, et suudlust saada, hetk hiljem jooksis ta trepile; välisukse juurde jõudnud, vaatas ta veel korraks tagasi – Raymondile tundus, et nii tegi tütar vaid selleks, et kontrollida, kas ta ikka tõepoolest autosse istub ja minema sõidab. Muidugi tegi ta seda.

Selle ütlemata raske päeva jooksul õnnestus teha veel mitmeid teisi valesid otsuseid: esiteks võttis ta auto peale kõigepealt ämma *ja alles siis* preili Millimenti (nimelt mõjus leedi Rydalile isegi autosõit läbi sellise koha nagu Stoke Newington solvanguna), ning preili Millimenti pakke oli erakordselt raske leedi Rydali kõrvale autosse paigutada (tuli pakiraam katusele üles seada, aga see võttis tohutult palju aega); siis selgus, et juba enne, kui nad Blackwalli tunnelist välja jõudsid, sai bensiin otsa ning vahetult enne Sevenoaksi jõudmist läks ühel tõusul kumm katki (muidugi polnud see autojuhi süü, kuid kõikiteadja leedi Rydali kannatus oli seepeale katkenud); vaatamata kõigile neile äpardustele sel kohutaval päeval ei suutnud Raymond lakata mõtlemast oma vanimale tütrele ja nende ebaõnnestunud kohtumisele. Tütre

suhtumises nägi ta iseenese peegeldust, mida oli raske taluda ja alla neelata: mingi keskealine, kergesti ärrituv ja elus pettunud mees, kes ei saa enam kunagi teha seda, mis teda tõeliselt huvitab, lisaks tunnevad kõik end tema juuresolekul ebamugavalt, iseäranis ta lapsed – ta teadis seda ju väga hästi. Kuid Jessica suhtes polnud ta kunagi riiakas; muidugi, vahel kaotas ta ka temaga kannatuse, ent tõeliselt vihaseks ei saanud ta mitte kunagi. Ta armastas oma naist, lausa jumaldas teda. Ning iga kord, kui tal tema juuresolekul närvid järjekordselt krussi läksid, osutas ta naisele järgnevatel tundidel, ka päevadel nii palju tähelepanu kui üldse võimalik, tehes seda kõige armastusväärsemal moel, samas kirus ta muidugi oma halba iseloomu ja õnnetut saatust, ning see ingellik naine – õnnistatud olgu tema hea süda – andis talle alati andeks. Alati ... Korruga hakkas ta aga selle peale mõtlema, kui ühesuguseks olid sellised vahejuhtumid nende elus muutunud – nagu mingi üha korduv rituaal. Kui ühel neist oleksid sõnad meelest läinud, oleks teine vabalt võinud ette öelda. Ning kas polnud mitte nii, et viimasel kahel aastal olid naise vastused juba kuidagi masinlikud? Kas ta ikka endiselt hoolis oma mehest? Võib-olla oli mees ta täiesti ära tüüdanud? Juba lapsepõlves oli Raymond muretsenud sellepärast, et ta teistele inimestele ei meeldi: tal polnud nii hea pea, kui isa oleks tahtnud, ja paraku jumaldas ema vanemat venda Robertit, kes sai sõjas surma. Aga kui ta kord Jessicat kohtas, armus ta temasse silmapilkselt ja jäägitult, ja Jessica vastas tema tunnetele, ning pärast seda polnud enam mingit tähtsust, kas ta teistele meeldis või mitte – teda rahuldaski ja innustaski vaid selle kauni olendi armastus. Kümned mehed oleksid tahtnud Jessicaga abielluda, ent naine oli saanud tema omaks. Kui palju unistusi oli tal toona olnud, kui innukalt oli ta püüdnud elus edasi jõuda – ikka Jessica nimel! Mida kõike ta välja ei mõelnud, et aga raha teha – anda naisele võimalus elada luksuslikku elu, millest ei puudu romantika. Jessica nimel oleks ta olnud nõus tegema ükskõik mida, ometi ei saanud tema ettevõtmisi mitte kunagi edu, mida oli loodetud. Külalistemaja, kanakasvatus, seenekasvatus, eksamieelne koolitus väikestele rumalatele poistele, hoiukodu koortele; igale läbi-kukkumisele järgnes uus äriplaan, mis paraku oli eelmisest väiksem, aga veelgi meeletum. Temas polnud äri peale soont, teda lihtsalt oli

kasvatatud hoopis teistmoodi inimeseks, pealegi sai ta ka ise aru, et igasugune suhtlemine – välja arvatud Jessicaga – valmistas talle suuri raskusi. Kui sündisid lapsed, oli ta olnud nende peale armukade selle aja pärast, mille nad temalt röövisid. Angela sündis vaid aasta pärast seda, kui ta invaliidistumise tagajärjel sõjaväest minema saadeti, ning Jessical jätkus toona tähelepanu vaid esiklapsel; Angela oli olnud raske laps, sest esiotsa ei maganud tüdruk rohkem kui tund või kaks korraga, mis tähendas seda, et mitte keegi ei saanud öösiti korralikult magada; ning kui siis Nora sündis, oli Angela tema peale nii viha täis, et Jessica ei julgenud teda minutikski pisiõega kahekesi jätta; samas ei tulnud lapsehoidja palkamine kõne alla ja isegi koduabilist oli võimalik palgata vaid mõneks tunniks päevas. Kui Christopher sündis, oli Raymond esiotsa olnud väga rõõmus, et nüüd lõpuks on tal poeg; peagi selgus aga, et see oli see kõige hullem laps – alatasa oli poisil midagi viga, kehvad silmad, kõhuhädad, viieaastasena oli tal nii äge mastoidiit, et äärepealt oleks haigus surmaga lõppenud; hiljem jõudis Jessica poisi muidugi nii ära hellitada, et temast sai täielik nannipunn, kes kõike siin ilmas kartis – ning *isa* võis temaga ette võtta mida tahes, see ei muutnud enam mitte kui midagi. Raymondil oli meeles, kuidas ta oli lastele siis, kui nad kõik veel päris väikesed olid, ilutulestiku korraldanud – ja Christopher lausa ulgus nutta, sest tema oli see, kes kartis pauku; kord oli ta lapsed looma-aeda viinud, et nad saaksid elevandi seljas sõita, ent Christopher oli keeldunud looma selga ronimast – poiss korraldas *kõigi inimeste nähes* kohutava stseeni. Jessica ütles ikka, et nende poeg on ülitundlik, ent Raymondile oli ju selge, et tegemist on memmepojaga, ning eks see omakorda muutis tema enese käitumise kahetsusväärseks. Sügaval südames tundis ta tegelikult kogu aeg, et on Christopheri suhtes ebaõiglane, ning seetõttu hakkas ta vihkama nii iseennast kui ka poega. Tema arvates oli poiss säärase kohtlemise *ära teeninud*: need värisevad käed, see kohmakus, kaame vaikimine, kui narritakse – see kõik ajas Raymondi marru ning oma ärritust ja pahameelt ei osanud ta mitte kunagi varjata. Kui tema enese isa oli olnud tema peale pahane, kuna tal ju polnud nii hea pea, kui oli loodetud, siis pööras ta vanamehele lihtsalt selja ja leidis tegevust, mis talle istus. Nii noppis ta auhindu

ragbis ja sõudmises, oli tubli spordipoiss, kooli parim sukelduja; isakesel oleks olnud võimalik uhkust tunda tema saavutuste üle – kui ta temast veidigi oleks hoolinud. Aga loomulikult ei hoolinud vanamees põrmugi sellest, mis tal õnnestus, ta hoopis jätkas tema häbistamist ebaõnnestumiste pärast kõiges selles, mis teda põrmugi ei huvitanud. Sõjavägi oli tema jaoks olnud imeline pääsemine. See oli talle väga hästi istunud, temast sai sõja puhkedes kapten, peagi major, seejärel tulid juba autasud ja abielu Jessicaga, kellega ta veetis kaks taevalikku puhkusenädalat Cornwallis – ja pärast seda tuligi kohe Ypres'i sõita, kus ta kolmandas lahingus jala kaotas. Tema jaoks oli see olnud kui maailma lõpp, ning üks mis kindel – see tähendas karjääri lõppu. Ta nägi kurja vaeva, et mitte langeda enesehaletsusse, ning kokkuvõttes läks see tal ka korda – vähemasti arvas ta ise nii –, samas aga tundis ka seda, et tema suhtumine teistesse inimestesse oli halvemaks muutunud, sest mida üldse võisid need õnnelikud, kel kaks oma jalga ja võimalus teha, mida ise tahad, teada elust, mida oli määratud elama *tema*. Judy ei olnud planeeritud laps, kuid nüüd oli selge, et tal tuleb tööle asuda koolis, et lapsed saaksid haridust alandatud õppemaksu eest (kooliteenistujate lastele olid ette nähtud suured soodustused), ning vähemalt Christopheri puhul oli see olnud tänuväärt lahendus. Tüdrukute koolitamisel oli neid ka tädi Lena aeg-ajalt veidi aidanud, ent häda oli selles, et ega ta kunagi ette ei öelnud, millised olid tema plaanid, ning seetõttu ei teadnudki ei Raymond ega Jessica viimase minutini, kas tädi abiga saab arvestada või mitte. Nüüd, mil tädi oli surnud, olid nad päranduseks saanud raha, ning lõpuks avanes neil ka võimalus asuda elama palju paremasse majja – ent see kõik oli tulnud liiga hilja, et tuua nende ellu suurt muutust, millele nad varem nii väga olid lootnud. Raymond hakkas märkama sedagi, et lapsed, kes varem olid teda kartnud, olid tema suhtes järjest ükskõiksemad.

Nad näitasid seda välja erineval moel; Angela oli tema vastu nipsakas, andes selgelt mõista, kui tüütu on olla koos isaga; Christopher lihtsalt vältis teda võimaluse korral, muidu oli aga püüdlikult viisakas; Nora ja Judy olid hakanud temaga rääkima mingil rõõmsal ja mõistval häälel – ta kahtlustas, et küllap õppis Judy seda Nora käest, ning kokkuvõttes jäljendasid mõlemad tüdrukud Jessicat, kes rääkis alati häirimatult rahuliku

häälega noil puhkudel, mil tema kippus enesevalitsust kaotama. Eks selline asi näitas ju, kuidas nad teda pere elust isoleerida püüdsid – ei andnud talle enam võimalust nendega normaalselt suhelda, nende elust osa saada.

Nüüd lõpuks oli tal siis autokumm välja vahetatud, ka vana katkine kumm tuubil täis pakiruumi topitud – oli aeg istuda autosse, kus teda ootasid vaikivad reisikaaslased. Preili Milliment naeratas talle ja pomises vabandavalt, et kahjuks pole temast sellistel puhkudel mingit abi, ent leedi Rydal, kes polnud kunagi tulnud selle pealegi, et vahel peaks teisi aitama, nähvas kurjal: „Mis juttu te ometi ajate, preili Milliment! Minu arvates pole autokummide parandamine küll midagi sellist, millega üks guvernant peab hakkama saama.” Veidi aja pärast lisas ta: „Mingi autokummi parandamise pärast ei pea ju teised inimesed kannatama.” Kogu ülejäänud tee mõtles lootusetusega võitlev Raymond sellest, kui tore oleks olla autos üksi, sõita otsejoones tädi Lena majja Frenshamis, kus ootab Jessica (ja peale tema pole seal mitte kedagi); naine teeks talle teed, mida nad siis muruplatsil jooksid – paraku oli ta aga teel, et sõidutada vanamoor ja koduõpetajanna sellesse Cazalet’de puhkelaagrisse.

Laupäeva pärastlõunal kella nelja ajal olid Sybil ja Villy sunnitud pimenduskatete tegemise lõpetama, kuna neil polnud enam materjali, millest neid valmistada. Sybil sõnas, et tassike teed kuluks nüüd marjaks ära, ning Villy lubas julguse kokku võtta, et seda kööki tegema minna.

„Julgust läks seal tõepoolest vaja,” lausus ta, kui jõudis mõne aja pärast teekandikuga muruplatsile, kuhu Sybil oli neile juba lamamis-toolid üles seadnud. „Louise ja Nora keedavad õdedele suurt õhtusööki, aga Emily muudkui istub oma korvtoolis ja vahib pealt. Tüdrukutel on ikka tugevad närvid; tunnistan ausalt, et mina ei peaks vist vastu. Olen Emilyle selgitada püüdnud, et praegu on hädaolukord, ent ta vaatab mind, nagu ajaksin ma talle mingit udujuttu.”

„Arvad sa, et asi läheb lahkumisavalduseni?”

Villy kehitas õlgu. „Väga võimalik. Temaga on seda varemgi ette tulnud. Ent kuna ta lihtsalt jumaldab Edwardit, siis on ta lõpuks alati meelt muutnud. Nüüd aga on ju nii, et Edwardit polegi varsti enam siin, ning sellest, et ta peab maal elama ja suurele hulgale naistele ja lastele süüa tegema, võib tal varsti villand saada.”

„Edwardi minek on siis otsustatud?”

„Kui vähegi võimalik, siis ta läheb. See tähendab – kui nad ta kõlblikuks tunnistavad. Hugh’d nad nagunii ei võta,” lisas ta, nähes, milliseks on muutunud kälikse nägu. „Tema suhtes otsustatakse kindlasti, et tema peab firmat edasi juhtima.”

„Häda on muidugi selles, et Hugh tahab hakata Londonis elama,” ütles Sybil. „Olen talle ikka öelnud, et ma ei saa ju lasta tal sealses majas üksi elada. Tema pärast muretsemine ajaks mu hulluks.”

„Aga sa ei saa ju Willsi Londonisse kaasa võtta!”

„Ma tean. Samas võiks Ellen nii Willsi kui ka Rolandi eest hoolitseda, kas pole? Ning eks sinagi jääd ju siia? Rolandi pärast.” Mõte sellest, et keegi võiks oma kuuekuuse maimukese juurest ära minna, ei tulnud talle pähegi.

Villy süütas sigareti. „Ma pole selle peale veel mõelnud,” lausus ta. Mis polnud muidugi tõsi. Ta oli viimastel nädalatel *pidevalt* mõelnud, et kui ta ometi poleks end titega rakkesse pannud, avaneks tal praegu võimalus teha paljutki kasulikku ja huvitavat. Loomulikult *armastas* ta oma poega, selles polnud kahtlustki, samas aga oli pisi-poeg ülimalt õnnelik Elleni käte vahel, kes armastas beebide eest hoolitseda – pealegi olid Neville ja Lydia hoidja jaoks juba veidi suureks kasvanud, nendega tegelemine käis talle mõneti üle jõu ega pakkunud enam sellist rõõmu nagu varem. Villyle tundus, et elada sõja ajal nagu lahutatud naine ja vastutada vaid majapidamise korraldamise eest on ühtaegu kohutavalt igav ja täiesti mõttetu. Kogemuste põhjal, mis ta oli saanud koostöös Punase Ristiga, oleks teda kindlasti võetud põetajaks või vabatahtlike medõdede koolitajaks, ka oleks ta võinud juhtida mõnd järeldravipansionaati või töötada kusagil söökla ... Tõesti parem, kui Sybil võtaks enese õlule kogu siinse kodukindluse juhtimise – tal polnud ju nagunii tahtmist muud teha, kui vaid hoolitseda oma mehe ja laste eest. Villy vaatas üle teelaua

Sybilit, kes istus, süles sinised sokid, mida ta kodus, ja mudis peos väikest valget taskurätikut.

„Ma ei saa ju Hugh'd omapäi Londonisse jätta,” lausus ta. „Tema pole selline nagu Edward, kellele meeldivad klubid ja peod, ja ta ei saa sealse majapidamisega üksi hakkama, ent nagu ma sellest temaga rääkida proovin, saab ta kohe minu peale vihaseks ja ütleb, et ma pean teda saamatuks meheks.” Villy pilk tabas mehe vennanaise kuidagi tuhmiks muutunud siniseid silmi, mis sundis Sybilit pead pöörama, et silmadesse valgunud pisaraid varjata. „Armas aeg,” õhkas ta. „Nüüd teen ma end ikka lausa narriks.” Ta tupsutas taskurätikuga silmi, nuuskas nina ja rüüpas veidi teed. „See kõik on nii vastikuks muutunud. Varem pole me peaaegu kunagi tülitsenud. Aga viimati süüdistas ta mind vaat et selleski, et ma piisavalt Willsi eest ei hoolitse!” Sellele mõeldes raputas Sybil uskumatult pead ning tema hooletult soengusse sätitud juuksed hakkasid laiali vajuma.

„Kullake, olen täiesti kindel, et lõpuks leiате lahenduse. Tuleb lihtsalt kannatust varuda.”

„Ega vist muud üle ei jäägi?” Sybil noppis kokku sülle pudenenud juuksenõelad, võttis veel mõned juustestki välja ning hakkas siis oma hobusesaba krunkiks keerutama.

„Kõige hullem on see,” pomises ta juuksenõelu huulte vahel hoides, „et ma saan ise väga hästi aru, kui tühised on minu mured võrreldes katsumustega, mis langevad nüüd osaks nii paljudele teistele inimestele.”

„Mõtlemine neile, kel läheb halvemini kui sinul enesel, ei tee mitte midagi paremaks,” sõnas Villy, kellele oli selline olukord tuttav. „Hakkad end veelgi halvemini tundma vaid sellepärast, et end halvasti tunnend, ning see ei vii ju mitte kuhugi.”

Louise astus majast välja, käes taldrik kahe tulikuuma Bathi kukliga.

„Ehk soovite proovida minu küpsetatud kukleid,” ütles ta neile. „Esimene pannitais tuli just ahjust välja.”

„Ei, tänan, kullake,” vastas Villy kiiresti. Pärast Rolandi süüdi oli ta hakanud juurde võtma.

„Mina küll tahaksin ühte kuklit,” ütles Sybil, kes oli märganud, mil-liseks muutus Louise'i nägu ema järsu keeldumise peale. Tema arvates oleks Villy siiski pidanud kukli vastu võtma.

Villy aga mõtles endamisi, et ega Sybilgi tohiks kukleid süüa. Pärast Willsi sündi oli ju ka tema juurde võtnud, ent tundus, et see ei häiri teda mitte üldse – ta vaid naeris, kui kleidid enam selga ei läinud, ja ostis suuremad asemele.

„Jumal küll, kui maitsev see kukkel on! Täitsa nagu pagariäris tehtud, paremgi veel!”

„Kui tahad, võid mõlemad ära süüa. Ma teen neid õdedele terve kuhja. Pealegi keeldus ka Emily oma kuklist,” lisis ta, asetades nõnda ema Emilyga ühele ja samale pulgale – ise muidugi lootes, et selline märkus ema riivab. „Talle lihtsalt ei mahu pähe, et ma oskan midagi küpsetada. Ja see, mida ta Nora karjuse piruka kohta ütleb, on ikka lausa kohutav, aga õnneks on see Norale nagu hane selga vesi. Oleks ometi mina selline! Nora ei pööra mingit tähelepanu inimestele, kes temast halvasti räägivad.”

„Kui lõpetate, siis koristate ka köögi korralikult ära – on nii?”

„Me ju *lubasime*, et teeme seda.” Louise vastas emale tehtud kannatlikkusega, mis pidi väljendama põlgust, ning sammus tagasi maja poole, pikad läikivad juuksed kleenukestel õlgadel rappumas.

„Ta on viimase aasta jooksul tublisti sirgunud, kas pole?”

„Jaa, ta on välja kasvanud peaaegu kõigist riietest. Ma juba kardangi, et ta kasvab liiga pikaks. Pealegi on ta kohutavalt kohmakas. Kuuldavasti püstitas ta ses kodunduskoolis rekordi lauanõude lõhkumises.”

„Eks see ole seotud kiire kasvamisega. Nad pole ju veel harjuda jõudnud oma ootamatult suureks muutunud kehaga. Aga kuidas võidki sina, Villy, sellest aru saada – sina ise oled ju alati olnud väga väike ja täpsete liigutustega. Simonil, muide, on sama viga – ta on väga kobaks muutunud.”

„Aga ta on poiss! Ja poistele ei pane keegi pahaks seda, et nad on kohmakad. Isegi Teddy käes läheb vahel mõni asi katki. Aga Louise on lihtsalt *hooletu*. Minul on alati temaga raske olnud, aga nüüd on ta muutunud ääretult ebaviisakaks ka Edwardiga. See aeg, mil ta koolis oli, oli meile ikka tõeline kergendus, kuigi esiotsa jääb muidugi arusaamatuks, mis kasu sellisest koolitamisest on.”

„Bathi kuklid võib lugeda suureks õnnestumiseks.”

„Jah, kullake, ent kui järele mõelda, siis kui sageli oodatakse ühelt naisterahvalt seda, et ta küpsetaks Bathi kukleid? Aga no olgu, vähemasti

õpetatakse selles koolis, milliseid küsimusi esitada teenijale, kes tuleb töövestlusele; ent samas õpetatakse seal sedagi, kuidas kaunistada *vaimulikuriüü* serva – kujutad sa ette? Huvitav, mis puhul neil seda tulevikus vaja võiks minna?”

„Kui vaimulikuga abiellud, võib selline oskus kasuks tulla.”

„Kui tunne mind ei peta, siis Noral ehk ongi sellest tulevikus kasu.”

„Temale sobiks seesugune elu suurepäraselt. Healoomuline, lahke ja *mõistlik*, nagu ta on.” Selles, milline on oma olemuselt ilmetu tüdruk, olid naised üksmeelel.

„Louise on muidugi liiga isekas, et säherdust elu elada,” lõpetas Villy. „Mis sa arvad, kuhu küll lapsed on läinud? Ma veel ütlesin neile, et teejoomise ajaks peavad nad kindlasti tagasi tulema.”

„Millised lapsed?”

„Lydia ja Neville. Mulle tundub, et nad veedavad kogu oma aja Home Place'is; siin näeb neid viimasel ajal haruharva.”

„Nad olid ju maruvihased sellepärast, et nad pandi elama beebidega ühte majja ...” alustas Sybil, ent Villy ei lasknud tal lõpetada, vaid ütles: „Seda ma tean. Ometi tundus õige paigutada just Zoë ja Rupert elama majja, kus ei ole beebisid, sest küllap oleks meie beebide lähedus praegu Zoële väga raske.”

„Sul on õigus. Vaene väike Zoë. Temale mõeldes polnud vist Beebide Hotelli meie valdustesse evakueerimine see kõige parem tegu, ent mine sa tea ...”

„Ega tea jah. Võib-olla on ta ...”

„Arvad sa tõesti?”

„Ma ju ei tea. Tean vaid seda, et Edward soovitas Rupertil eluga kiiresti edasi minna ja teise lapse tegemisele mõelda, ning tundus, et Rupert oli sellega päri, järelikult on see võimalik.”

„Siis on hästi.” Sybil ei hakanud ütleva, et Rupert oli ses asjas ka Hugh'lt nõu küsinud ning Hugh oli soovitanud vennal järgmise lapsega pool aastat oodata – anda Zoële kaotusest ülesaamiseks aega; tunduski, et see mõte oli Rupertile väga meeldinud.

Villy oli Sybili pilgust aru saanud, et too mõtleb midagi muud, ja ütles: „Küllap käis Rupert ka Hugh' käest nõu küsimas ning Hugh soovitas tal just vastupidi teha?”

„Kuidas sa küll ära arvasid?”

„See on ju meie vana armas Rupe,” ütles Villy, jätkates kasutatud teenõude paigutamist kandikule.

„Olgu kuidas on, mina arvan, et kõige targem on tal ikka Zoëga need asjad omavahel selgeks rääkida,” lausus Sybil.

Zoële oli tehtud ülesandeks korjata ära nii palju küpseks saanud Victoria ploome kui vähegi võimalik – ja neid oli lausa külluslikult palju. „Puuviljad ei tohi raisku minna,” oli Duchy hommikul öelnud. „Niisiis, armas Zoë, kui sa nüüd köögi juures aias need ära korjad, saame me küpsetada plomikooki ning selle, mis üle jääb, purki panna. Aga ole sa ettevaatlik, seal on palju herilasi.” Zoë oligi kasvuhoonest välja otsinud kõige suurema puuviljakorvi ja kohale tassinud väikese redeli, mille asetas vastu köögiviljaia müüri, et spaleerpuudelt küpsed ploomid ära korjata. Selline tegevus oli igal juhul meeldivam kui tädidega koos õmblemine või katse kirjutada iganädalast mõttetut kirja emale, kelle külaskäik Wighti saarel elava sõbranna juurde kippus venima lõputuks. Läinud aastast alates oli Zoë proovinud ema suhtes igati kenam olla ja talle rohkem tähelepanu osutada, ent ilmselt oli parim, mida ta suutis, vaid hoidumine inetust käitumisest. Alates juunist, mil beebi suri, oli ta muutunud nii ükskõikseks ümbritseva maailma suhtes, et eelistas pigem täiesti omaette olla. Pealegi polnud üksi olles vähimatki kohustust särada – nagu ta ise selle kohta öelda tavatses; sel kombel sai ta vältida kaastundeavaldusi või teiste inimeste lahkust, mis kas ärritas teda või ajas hoopis nutma. Ta kartiski juba, et nüüd peab ta kogu elu taluma teenimatut tähelepanu, andma kõigile eba-siiraid vastuseid, ja teda hakataksegi nägema hoopis vales valguses; ta tundis, kuidas nad kõik lootsid, et ta saab üle sellest, mida nemad pidasid kohutavaks tragöödiaks, ent mille tegelikku tagamaad teadis ainuüksi tema. Rasedus oli olnud vaevarikas, nagu ta oligi seda ette kujutanud; lisaks ei läinud mitte miski päris nii, nagu oli ennustatud. Hommikune iiveldus polnud kaugeltki ainult hommikuti, vaid kestis lisaks kolmele esimesele kuule kogu raseduse aja. Selg valutab neljal

viimasel kuul nii, et mitte ükski poos polnud enam mugav; öösiti ei saanud korralikult magada sellepärast, et iga kahe-kolme tunni tagant tuli kempsus käia. Jalad olid paistes ja hammastesse tekkis üha uusi auke; esimest korda elus tundis ta vaid tülpimust ja ängi – võrdsel määral. Neil puhkudel, kui tülpimus võttis võimust, nii et ta ei suutnud teha isegi seda, mis teda veidigi huvitas, algas hingepiin. Mis siis, kui Philipi laps *näeb välja* nagu Philip? Kas kõik saavad kohe aru, et see polegi Ruperti laps? Kuidas õnnestub emaks olla lapsele ja teeselda, et Rupert on lapse isa, ise teades, et tegelikult see nii ei ole? Noil hetkedel oli tal suur soov kellegagi rääkida, üles tunnistada ja saada karistatud, andeksandmist ta ei oodanudki, pigem soovis ta lihtsalt kellelegi südant puistata, ja kuigi selline soov oli kasvanud kõikehõlmavaks, ei jõudnud ta oma murest rääkimiseni mitte kunagi. Lõpuks langes Zoë nii musta masendusse, et enam ei tulnud mõttessegi, et laps võis ju vabalt olla hoopis Ruperti oma. Rupert aga oli olnud tema vastu sel raskel ajal lausa kirjeldamatult hea! Õrn, kannatlik ja kiindunud, talus ta seda, et naisel oli kogu aeg süda paha ja tihtipeale ka pisarad silmas; kannatas välja tema pahuruse, enesehaletsushood ja närvilisuse (kuidas oli mehel üldse võimalik mõista – mitte midagi teadmata?); talus naise pidevat vabandamist, et temast pole millekski asja (seda siis, kui Zoë süütunne paisus eriti suureks); tundus, et Rupert oli valmis kõigele, et aga naisele nende kuude vältel toeks olla – kuni lõpuks tuligi ilmale laps, kodus, ämmaemanda abiga, kes kutsuti alati, kui keegi perekonnaliikmetest sünnitas. Zoë sünnitusvalu kestis tunde, viimaks oli aga Rupert (kes ei lahkunud ta kõrvalt korrakski) naise käte vahele asetanud vannitatud ja rätikusse mähitud beebi. „Sa vaata ometi, mu kulla tüdruk! Kas pole ilus poiss?” Zoë oli silmitsenud seda väikest pead, mida raamis Duchy tehtud valge pitsiline rätik: poisil olid tumedad juuksesalgud ja pisike nägu, krimpsus ja kollane – tal oli raskekujuline vastsündinu kollatõbi. Zoë pilk jäi peatuma beebi kõrgel otsmikul, rändas seejärel suurele ülahuulele, ning talle oli kohe selge, kes on poja isa. Siis oli ta vaadanud otsa Rupertile, kelle väsimusest hallis näos oli nii palju siirast muret, hoolt ja armastust, et ta lihtsalt ei suutnud seda enam taluda; Zoë sulges silmad, mööda tema põski voolasid põletavad pisarad, mida polnud võimalik tagasi hoida. Kõige hullem oligi see, et ta polnud üldse

osanud ette kujutada Ruperti rõõmu ja uhkust lapse sünni üle. „Ma olen praegu kohutavalt väsinud,” oli ta mehele pomisenud. Sõnad kui nutuhalin. Kui ämmaemand oli temalt beebi võtnud ja öelnud, et nüüd peab ta end korralikult välja puhkama, oli Rupert teda suudelnud, ning lõpuks jäigi ta üksi. Liikumatus lebas ta voodis, ilma et oleks sõba silmale saanud, sest nüüd oli ta täiesti kindel, et kogu ülejäänud elu tuleb elada koos valega: see võõras pisike olend muudkui kasvab ja kasvab, muutub üha sarnasemaks Philipiga, keda ta praegu lausa vihkas; äkitselt turgatas talle pähe kohutav mõte, et vaid lapse surm oleks olukorra päästnud. Või siis tema enese surm; iseenese surmast mõelda tundus kuidagi kergem, kui kellelegi teisele surma soovida. Ometi läks nii, et nädal hiljem beebi surigi. Ta oli olnud kogu see aeg haiglane, ilmutamata mingit märki paranemisest; ei ta tahtnud piima, mida Zoë rindades oli külluses, ning kui ta vahel võttiski rinda, siis lõppes see oksendamisega; ka magamisest ei tulnud suurt midagi välja – ta muudkui virises haledalt nutta (öeldi, et ta kannatab koolikute käes); hiljem oli ämmaemand rääkinud veel midagi soolesõlmest, mis tähendavat seda, et algusest saati polnud tal lootustki ellu jääda. Rupert oli see, kes tõi Zoële sõnumi lapse surmast (naine polnud tahtnud isegi poisile nime valida); ning kokkuvõttes oli Ruperti mure tema tervise pärast olnud see viimane valus haav enne seda, kui sünge ja lõputu rahu ta enesesse haaras. Kõik oligi läbi. Veel päevi tundis ta suurt janu ja kannatas valu – enne kui kadus piim, jättes vorbid tema kaunitele rindadele, mille üle ta kunagi nii uhke oli olnud. Nüüd ei hoolinud ta sellest üldse – ta ei hoolinud enam mitte millestki. Kergendus, mis oli saabunud, osutus aga liiga ohtlikuks, et lödvestuda – kas polnud ta mitte soovinud lapse surma? –, ja nõnda jäigi ta täiesti üksi oma mõtetega, millest oleks tahtnud rääkida selle ainsa inimesega, kes teda armastas. Taastumine võttis kaua aega: pidevalt oli ta väsinud, magas kaua ja vajus sügavasse unne ka pärastlõunasel ajal – ärgates oli ta aga endiselt väsinud ja otsekui mingis juhmistunud olekus. Kõik suure pere liikmed olid tema vastu erakordselt lahked, ent hämmastaval kombel oli vaid Clary see, kes leidis tee tema hinge. Ühel pärastlõunal, mil ta elutoa sohval unest ärkas, nägi ta, et Clary katab hoolikalt teelauda. Tüdruk selgitas, et on küpsetanud Cornwalli nisukooke, ent pole üldse

kindel, kas need ka välja tulid. Ega need polnudki maitsvad – kivikõvad ja üllatavalt rasked. Pikemalt mõtlemata oli Zoë öelnud: „Ainuüksi mõte midagi teha loeb palju.”

Õhus oli heasoovlikkust ja hellust, ning Clary vastas: „Jah, aga kas pole nii, et mõte jääb enamasti vaid selle teada, kes seda mõtleb? Minu arvates on isegi hea, et mitte keegi ei oska lugeda kõiki teiste inimeste mõtteid. Oli aeg, mil mina näiteks mõtlesin, et oleks hea, kui sa ära sureksid. Praegu võime sellest vabalt rääkida, sest nüüd ma enam nii ei arva. Ega mul endalgi sellise mõtte üle hea meel ei olnud – ja ega ma kogu aeg ka nii ei mõelnud –, ent sinul oleks olnud ju lausa kohutav midagi sellist teada. Ma vihkasin sind ainuüksi sellepärast, et sa ei ole mu ema. Nüüd aga on mul väga hea meel selle üle, et sa ei proovinudki olla mulle ema. Mõtlen sinust kui sõbrast.”

Zoël tõusid pisarad silma (juba nädalaid polnud ta enam isegi nutnud) ning Clary, kes istus madala lauakese juures pingil, lihtsalt vaatas teda pilguga, milles oli soojust ja kindlust – see oli tõeline kergendus. Ta võis ennast tühjaks nutta, ei pidanud talle midagi seletama, vabandama ega valetama. Kui pisaratevool lõpuks lakkas, ei leidnud Zoë oma taskurätti, ning Clary nihutas asju kandikul nii, et sai kätte nende alla sätitud liniku – pisut piima loksus küll maha, aga liniku ulatas ta Zoële. Siis ütles ta: „Emade ja lastega on see lugu, et emad võivad veel lapsi saada, ent lastega pole üldse nii – neil on alati vaid üks ema.” Kastnud sõrme piimatilga sisse, limpsas ta selle puhtaks. „Ma loodan, et sa ei hakka nüüd arvama, et ma püüan sinu kannatusi kuidagi pisendada. Tahan öelda vaid seda, et peaaegu kõigest on võimalik üle saada. Ja see on tegelikult üks imelisi asju me elus. Sarnaselt paljude teistega kartis ka Hamlet väga põrgut. Sealsed kannatused on igavesed, ent just see ei lasegi mul uskuda, et midagi sellist on tegelikult olemas. Minu arvates on ikkagi nii, et elu jooksul muutub kõik, ja kui sa kord sured, saab kõik ka otsa. Loomulikult võib juhtuda, et tulevikus arvan ma teisiti, ent selleni on veel palju aega. Ka *sinul* on ju veel palju aega – kui sa tõesti oled kahekümne neljane, siis oled sa ju ainult kümme aastat vanem kui mina.”

Varsti pärast seda hõikas teda Ellen, kes käskis kohemaid tulla ja ära koristada see segadus, mille ta kööki oli maha jätnud.

„Vabandust nende Cornwalli nisukookide pärast,” lausus Clary teenõusid kandikule korjates. „Enne ahjuminekut oli neil täitsa hea maitse. Ja ma ei saagi aru, miks nad küll seal sellisteks moondusid.”

Kui Clary oli ära läinud, jäi Zoë sohvale lebama, et mõelda veel selle üle, millest äsja sai räägitud (ja millest mitte), ning kui talle meenus, kuidas Clary oli öelnud, et nüüd saab ta temast mõelda kui sõbrast, hakkas ta taas nutma. Tal polnud kunagi sõpru olnud.

Viimasel ajal oli Zoë teinud mitmeid suuri otsuseid: perele tuli otsida uus maja (aga kolimisest pidid nad siiski loobuma – osalt tema raseduse pärast, ent ka sellepärast, et kuigi Rupertile maksti perefirma töötamise eest rohkem, kui ta oli kunstiõpetajana teeninud, ei olnud nad ikka veel piisavalt kindlustatud, et uude majja kolida) ja hakata Ruperti külalisi vastu võtma – selgus seegi, et Ellen, kes oli küll sellest saati, kui mõlemad lapsed hakkasid päeva ajal koolis käima, toiduvalmistamise täiesti enese peale võtnud, ei osanud valmistada muud kui vaid maitsetut lastetoitu, mis muidugi ei sobinud peenetel puhkudel, mida Zoë kavandas. Kippus nii minema, et head mõtted ja plaanid ei teostunud, aga ega sellest polnud ka midagi – elu läks ikka edasi. Vahel kangastus Zoële ähmaselt, et tulevikul on varuks midagi sellist, mis nõuab palju olulisemate ja raskemate otsuste tegemist, ent see kõik oli nii ebaselge, kauget tulevikku puudutav ja tabamatu, et isegi kui ta olekski millestki aru saanud, poleks nende probleemide lahendamine talle praegu jõukohane olnud. Nii mõnigi asi oli parem kui enne. Tal oli palju lihtsam Clary ja Neville'iga, kes tegelikult vajasid juba ka palju vähem Ruperti aega ja tähelepanu. Neville käis päevakoolis ja oli tema suhtes igati lugupidav, ometi hoidis ta vahel pisut eemale – poiss eelistas rääkida oma muredest kas Elleni või isaga. Claryga oli teisiti. Zoë tajus, et tüdruk pingutab selle nimel, et temaga hästi läbi saada; nii näiteks märkas Clary alati imetlusega seda, kui Zoë midagi uut selga pani. Zoë aga püüdis omalt poolt tüdrukut riiete valimisel aidata; üks peokleit, mille ta ise talle õmbles, meeldis Claryle väga, ent üldiselt oli nende maitse liiga erinev. Kui nad koos poodi läksid, ei tahtnud Clary kunagi osta neid asju, mis Zoë tema jaoks valis. „Ma näen selles nii tobe välja,” ütles ta Zoë poolt soovitatud kenakese madrusekostüümi kohta, mis oli õmmeldud saržist ja mida kaunistasid messingist nõöbid. Clary oli tüdruk, kelle

riided kippusid kogu aeg rebenema, neisse tekkisid igasugused augud ja neid rikkusid tindiplekid – pealegi kasvas ta neist õige kiiresti välja. Ellen kurtis ikka, et see tüdruk ei oska oma riideid hoida – eks tema oli ju see, kes pidi neid pidevalt pesema, triikima ja parandama.

Zoë suhetesse Rupertiga oli tekkinud palju ebamäära. Varem oli alati olnud nii, et vähimagi kõhkluseta oli ta usaldanud kõiki tundeid, mis mehel tema vastu tekkisid. Ruperti arvates oli ta olnud kaunis ja ihaldusväärne – järelikult armastas mees teda. Ent juba terve aasta polnud ta enam kaugeltki see, kes oli tavaliselt olnud: alandust, mida põhjustas hiigelsuur keha ja olukorraga kaasnev iiveldustunne, rõhutas veelgi mehe ülim lahkus, mida ta lihtsalt ei suutnud tõsiselt võtta. Loomulikult soovis ta, et mees teda jumaldaks, ent eks ta ise teadis ju väga hästi, et selline asi oli täiesti välistatud – rasedus ei muutnud kedagi imetlusväärseks. Kui Rupert oli talle läheneda püüdnud, oli ta igasugusest armatsemisest keeldunud, ning kui mees sellest täie selgusega aru sai, lubas ta end edaspidi tagasi hoida. „See ei ole ju üldse oluline,“ oli ta selgitanud. Polegi oluline?

Zoë oli nõustunud sellega, et käib laste koolivaheaegadel maal, Sussexis, ning ega ta sedagi pahaks pannud, et sellest ajast alates, mil Rupert töötas perefirma, polnud mehel enam nii palju vaba aega kui varem – sarnaselt vendadega oli tal vaid kaks nädalat puhkust ja maal sai käia vaid nädalalõppudel. Nii oligi parem, sest üksi olla oli palju kergem. Zoë luges palju, peamiselt romaane sellistelt autoritelt nagu G. B. Stern, Ethel Mannin, Howard Spring, Angela Thirkell, Mary Webb ja Mazo de la Roche, aga vahel ka elulugusid – eriti meeldisid talle kätte juhtunud raamatud kuningate armukestest. Veel luges ta Agatha Christie, ent Dorothy Sayers ei meeldinud talle. Ta luges „Jane Eyre’i“, mis oli täitsa hea, ent siis proovis ta lugeda „Vihurimäed“ – sellest ei saanud ta küll mitte midagi aru. Nüüd, mil ta palju maal oli, selgus pisut ootamatultki, et Duchy on perekonnas see, kellega tal on kõige lihtsam suhelda; läks lihtsalt nii, et ühel heal päeval küsis Duchy, kas ta sooviks aias lillede eest hoolitseda. Kuni selle ajani olid tema suhted ämmaga olnud väljapeetult viisakad, tema poolt vahest ehk ülepingutatultki aupaklikud, ent sel suvel oli ta märganud, kuidas ämm aeg-ajalt teda mõtlikult silmitseb – sellise lahke pilguga, mis ei

häiri üldse ega tahagi sind rääkima panna. Zoë mõistis, et ettepanek lillede eest hoolitseda on märk heasoovlikkusest, ning ta püüdis väga, et aias oleks kõik korras – kuni avastas, et tegelikult talle meeldib see töö, pealegi on tal selle peale soont. Nad hakkasid koos vaasidesse seadmiseks roose korjama ning aegapidi õppis Zoë ära rooside nimed ja palju muudki; lõpuks palus Zoë, et Duchy õpetaks talle kleidi rinnosa krookimist – veel üks asi, mida ta seni polnud teha osanud. Mitte kunagi ei püüdnud Duchy jutuks võtta surnud beebit (asjatuks oli osutunud Zoë esialgne kartus, et lähedus, mis nende vahele siginenud, võib viia selleni, et ta ämma otsekohese ja ausa pilgu all ütleb midagi, mis pole tõi või mida tuleb kahetseda) ega vihjanud ta ka poole sõnagagi uue lapse saamisele. Tegelikult oli muidugi kogu aeg tunda, et Zoël polegi muud valikut; keegi seda talle otse ütlema ei hakanud, ometi loodeti temalt just nimelt seda. Kõigil Cazalet' perekonna meestega abiellunud naistel olid lapsed – õige mitu last; seda peeti loomulikuks ja lapse sünd oli alati oodatud. Tundus, et ei Sybilil ega Villyl olnud erilist hirmu selle ees, mida taoline ettevõtmine endast kujutab; ilmselt oli mõlemat õnnistatud tugeva emainstinktiga – ei nad hoolinud oma kehast, valust ega ka kõigist ebamugavustest, mis sellega kaasas käisid; veelgi enam – nad oskasid uue elu üle rõõmu tunda, aga Zoë tundis beebide vastu kerget vastikust, ning lapsed – eriti need, kes nooremad kui Clary – olid tema arvates lihtsalt tüütud. Ebameeldivad tunded ei andnud Zoële asu: ta polnud üldse mitte selline nagu tema mehe vendade naised, ning kui veel aasta tagasi oli ta nende suhtes tundnud üleolekut – seda, et ta on neist ilusam, seega ka huvitavam, siis nüüd tundis ta end neist palju halvemana – argpüksi ja veidrikuna; ka oli ta hirmul, et kui perekond saaks tõe jälile, ei tahaks nad teda enam nähagi. Nõnda siis püüdis ta püsida paraneja rollis, toibuda olnust ja jõuda selgusele, milliseks on teisenenud tema suhted Rupertiga; vahel tundus talle, et mees on tema vastu liiga armastav, vahel aga tundus, et kogu armastus on täiesti kadunud. Igal juhul polnud mees temalt veel küsinud, kas ta tahab uuesti last saada.